

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

Veselá Linda

**VYUŽITÍ KLASICKÉ A
AUTORSKÉ POHÁDKY NA 1.
STUPNI ZŠ**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Dana Cibáková, Ph.D.

OLOMOUC 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne 17. 4. 2015

Linda Veselá

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Daně Cibákové, Ph.D., za metodickou pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracování této závěrečné práce. Dále také patří velké poděkování mým blízkým, kteří byli trpěliví a nápomocní až do poslední chvíle a v neposlední řadě patří mé poděkování Mgr. Gabriele Stránské a celé třídě 4.A za spolupráci a ochotu při realizaci výzkumných jednotek.

Obsah:

ÚVOD	5
I. TEORETICKÁ ČÁST	6
1. Význam literatury pro děti a mládež	7
1.1 Čtenář.....	8
1.2 Četba.....	10
1.3 Čtenářská gramotnost.....	13
2. Jazyk a jazyková komunikace	15
2.1 Charakteristika vzdělávací oblasti.....	15
2.2 Český jazyk a literatura.....	16
3. Pohádka	20
3.1 Co je to pohádka?.....	20
3.2 Funkce pohádky.....	21
3.3 Stručně do historie.....	22
3.4 Typy (dělení) pohádek.....	23
3.4.1 Pohádka klasická.....	24
3.4.2 Pohádka autorská.....	26
4. Netradiční metody a postupy	28
4.1 Pojetí a historie metod výuky.....	28
4.2 Požadavky na práci učitele.....	29
4.3 Aktivizační metody.....	30
4.4 Alternativní, aktivní, zajímavé a hravé metody a postupy.....	36
II. PRAKTICKÁ ČÁST	42
5. Úvod do praktické části	43
5.1 Metodologie kvalitativního výzkumu.....	45
5.2 Náměty do výuky (výzkumné jednotky).....	48
5.3 Hodnocení aktivit z pohledu žáků.....	83
5.4 Shrnutí výzkumného šetření.....	88
Závěr	89
Seznam použité literatury.....	90
Seznam příloh.....	93

ÚVOD

Ve své diplomové práci se budu zabývat využitím klasické a autorské pohádky na 1. stupni ZŠ. Již od útlého věku jsem se zajímala o knihy, v dětství převládaly pohádky a příběhy s dětským hrdinou, později přišly dívčí romány, detektivky, fantazy, poezie. Nyní se již řadím mezi čtenáře, kteří si přečtou téměř vše, co jim přijde pod ruku. A právě láska k literatuře a ke všem krásným knihám mě vedla k napsání mé diplomové práce. Už od raného dětství se formuluje vztah dítěte ke knihám a myslím, že tyto momenty jsou pro budoucího čtenáře velice důležité.

Do mé závěrečné práce jsem záměrně vybrala pohádky, které jsou chronicky známé. Zaměřila jsem se na to, aby byl těmto krásným, i když poněkud ohraným pohádkám, vdechnut nový život, aby se rozšířily dětské obzory o tom, jakými všemožnými způsoby se dá s pohádkou pracovat, aby práce s nimi bavila nejen děti, ale i učitele a hlavně, aby se tyto mé milované pohádky zapsaly do dětských srdcí alespoň stejně tak, jako jsou zapsány do toho mého.

Diplomová práce je rozdělena na dvě základní části: část teoretickou a část praktickou. První část – teoretická – je zaměřena na charakteristiku čtenáře, četby, čtenářské gramotnosti, RVP ZV, dále pak charakteristiku pohádky a její dělení, funkce a v neposlední řadě také požadavky na práci učitele, aktivizační, alternativní, hravé metody a jejich využití.

Jádrem celé práce je praktická část, ve které jsem vypracovala šest příprav na hodinu, které obsahují různé metody a formy práce. Uvedené činnosti mají sloužit k osvojení si učiva netradiční a zábavnou formou, k motivaci a aktivizaci žáka, k rozvoji spolupráce. Do souboru námětů jsou zařazeny činnosti aktivní, ale také klidnější a relaxační. Činnosti mají funkci zpětné vazby pro učitele, kteří ihned zjistí, kdo z žáků si již učivo osvojil a kdo má naopak v učivu ještě mezery. Druhou kapitolou praktické části je výzkumné šetření, které je zaměřeno na subjektivní hodnocení žáků vztahující se k vyzkoušeným aktivitám.

Touto prací bych chtěla přispět k obohacení výuky v hodinách Českého jazyka a literatury a dokázat, že Český jazyk může být předmětem zajímavým, hravým a oblíbeným.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Význam literatury

„Ty, čtoucí, zdali víš, že z nesmírna se slovo klová a roste, jak s ním zacházíš.“

F. Halas

Úkolem literatury pro děti a mládež je rozvíjet fantazii, vytvářet morální kritéria a uvést děti do světa dospělých a mezilidských vztahů. Podle věkových struktur ji dělíme na literaturu pro předškolní věk (leporela, říkadla), mladší školní věk (pohádkové příběhy, poezie, comics), starší školní věk (dobrodružství, sci-fi, fantasy, dívčí romány).

Již ve starověku spočíval kontakt mládeže s literaturou v recitaci posvátných textů a v memorování mravoučných sentencí. Ve středověku byly v církevních školách k výchově budoucích rytířů využívány příběhy svatých, hrdinské eposy a příběhy z antické mytologie. V renesanci se zase objevuje bajka, která měla sloužit k didaktickým účelům. Děti bez vzdělání byly seznamovány s folklorem (pořekadla, přísloví, pohádky), poslouchaly kázání v kostelech a modlitby.

Za první dílo směřované dětským čtenářům považujeme obrazovou encyklopedii Svět v obrazech od J.A. Komenského. Průlom v tvorbě pro děti ale nastává až po sto letech společně s osvícenskými reformami a zavedením povinné školní docházky. V této době také vzniká německé pedagogické hnutí filantropismus, které poukazuje na důležitost vzdělání a výchovy dítěte a zavádí tak literaturu určenou výhradně dětem (obrázkové knihy, časopisy, bajky..). Literatura má hlavně mravoučný charakter a kromě literárních adaptací vznikají schematická díla primitivně rozlišující dobro a zlo, plná hrozeb a varování.

V 19. století se objevují stěžejní žánry dětské literatury – autorská pohádka, historický a dobrodružný román, dívčí romány a próza s dětskými hrdiny. Tato díla, zejména však autorské pohádky, často bývají – co se týče věkové kategorie čtenářů – značně rozkolísaná.

Od poloviny 19. století, kdy vzniká pedopsychologie dochází k rozvoji naukové prózy, románů a povídek ze současnosti. Objevují se také cestopisné a vědeckofantastické romány a přírodní próza.

Konec 19. a počátek 20. století zaznamenávají velký rozmach dětské literatury a její popularizaci. Oblíbenými se stávají mytické příběhy, moderní pohádkové prózy a příběhy z prostředí dětského života. Vzniká nepřeborné množství uměleckonaučné literatury, která poutavým způsobem seznamuje mladé čtenáře s nejrůznějšími vědními obory.

Literatura pro děti a mládež má hned několik funkcí:

- **Didaktická (výchovná)** - probouzí v dětech kladný vztah k rodné řeči, vštěpuje jim základní vědomosti o mravních hodnotách
- **Poznávací** – nenásilnou formou seznamuje děti s okolním světem
- **Imaginativní** – rozvíjí dětskou fantazii a tvořivost

Literatura pro děti a mládež je součástí národní literatury, plní tedy jisté úlohy jako literatura pro dospělé: zprostředkovává v uměleckých obrazech poznání skutečnosti, aktivizuje citový život člověka, účastní se na formování jeho estetického citění a zobrazuje skutečnost umělecky pravdivou, hodnotí ji ve shodě se zájmy a cíly společnosti.

1.1 Čtenář

„Jestliže čtení neovlivňuje náš život, konání a myšlení, pak je škoda číst.“

A.P.Čechov

„Čtenář je člověk, který vnímá psaný text, rozumí mu a psychologicky jej konzumuje, má k němu zájmový vztah.“¹

Za čtenáře označujeme každého jedince, který zvládl dovednost čtení a uvědomuje si význam čteného textu. Zaujímá k němu vnitřní vztah, čtení se pro něj stalo součástí poznávání světa i způsobu existence v něm a je pro něj jednou z forem estetické a sociální interakce.

Podle O. Chaloupky² si každý čtenář vytváří vlastní, z osobního rozhodnutí a z osobních důvodů vyplývající vztah k literatuře, který dítě na různé úrovni a v různé míře samo od sebe uskutečňuje.

Osobnost jedince ve vztahu ke čtení se v jednotlivých životních etapách výrazně liší. V dětském věku můžeme sledovat fyzický i psychický vývoj, který je doprovázen rozvojem osobnosti, znalostí, inteligence, změnami jeho role ve společnosti atd. Všechny tyto faktory se poté odrážejí na jedincově postoji ke čtenářství i ke společnosti jako celku. Významný rozdíl mezi dětským a dospělým čtenářem charakterizuje V. Smetáček: *neustálý vývoj dětského čtenáře a jeho zájmů, větší míra jeho ovlivňování a směřování rodiči či učiteli při výběru*

¹ VÁŠOVÁ, Lidmila. *Čtenáři a uživatelé informací : (základy psychologie a pedagogiky čtenáře)*. 2. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 13 s.

² CHALOUPKA, Otakar. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. Praha : Victoria Publishing, 1995, 5 s.

*četby, mnohem bezprostřednější emocionální prožívání děje a četba primárně pro zábavu nikoli pro získání konkrétní informace.*³

Přestože se, jak již bylo zmíněno, osobnost dětského a dospělého čtenáře liší, v dětském čtenáři musíme vždy spatřovat budoucího čtenáře dospělého. Vztah ke knize si totiž člověk buduje již od útlého dětství. Přístup, který si člověk ke knize a literatuře vytvoří v dětství, jej provází po celý život a do značné míry předurčuje jeho potenciální vztah k přijímání informací vůbec (a tedy i k tak potřebnému celoživotnímu vzdělávání).

Aby se z dítěte stal čtenář, je důležité vytvořit mu dostatečné podmínky ke čtení. Tyto podmínky dělíme na vnitřní a vnější. Za vnější podmínky považujeme kontakt s umělecky hodnotnou literaturou pro děti a mládež, prostředí, v němž se čtenář čte, vhodné časové podmínky apod. Mezi podmínky vnitřní řadíme dostatečnou a zajímavou motivaci k četbě, míru pozornosti dětského čtenáře, paměť, inteligenci.

Čtenářskou dovednost můžeme členit podle Homolové⁴ na:

- **Racionální čtení** – upevňování návyků, které umožňují uplatnit dobrou metodu čtení a lepší duševní výkon při četbě, četba nemusí být rychlá, ale musí dojít k pochopení textu.
- **Orientační čtení** – získávání základních informací, všímání upořádání textu, obsahu a ilustrací.
- **Kurzorické čtení** – co nejrychlejším čtením, kdy se čtenář snaží především zachytit klíčová slova a podle toho označit nejdůležitější pasáže.
- **Statarické čtení** – důkladné pročítání textu, důraz na porozumění.
- **Selektivní čtení** – hledání určitých informací.

³ SMETÁČEK, Vladimír. *Vybrané kapitoly z psychologie čtení a čtenáře*. Praha : Krajský pedagogický ústav, 1973. 100 s.

⁴ HOMOLOVÁ, K. *Čtenářská propedeutika*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická, 2009. 112 s.

1.2 Četba

„Četba patří mezi hluboko zakořeněné společenské potřeby člověka spojené s nutností uspokojovat jejím prostřednictvím svou touhou poznávat a citově prožívat děj.“⁵

Četbou rozumíme proces komunikace dítěte s textem umělecké literatury, v němž aktivně a tvořivě přijímá informace textu kódované.⁶ Čeněk popisuje žákovskou četbu chápeme jako základní metodu i cíl literární výchovy.⁷

Čtení je druh řečové dovednosti spočívající ve vizuální recepci znaků (slov, vět, neязыkových symbolů), jež jsou podnětem pro myšlenkovou činnost (porozumění významu znaků). Proces čtení zahrnuje několik fází, jejichž výsledkem má být nejlépe porozumění čtenému textu a vnitřní zpracování příslušné informace. *V pedagogickém aspektu má čtení prvořadou důležitost jakožto součást čtenářské gramotnosti, základního předpokladu vzdělávání.*⁸

Čtenář zaujímá ke čtenému individuální vztah, na jehož základě se pak určitým způsobem ke knize chová a čtené prožívá. Tento vztah jedince ke knize se poté odráží v jeho motivaci k četbě, čtenářských zvycích, potřebách a zájmech. Podle M. Nakonečného je motivace objektivní a subjektivní příčina, na jejichž základě si člověk volí knihu či upřednostňuje určitý žánr.⁹

Četba by měla být nedílnou součástí života člověka v každém jeho vývojovém období. Vztah čtenáře ke knize i jeho čtenářské zájmy a také role knihy v jeho životě se postupně vyvíjí v souladu s věkovými specifiky jednotlivých etap. V každém z těchto stádií se čtenářské zájmy, návyky a potřeby proměňují. Ve vývoji dětského čtenářství však můžeme jmenovat určité obecně platné zákonitosti. Jednou z těchto zákonitostí je fakt, že člověk se jako čtenář nerodí. Čtenářem se stává v průběhu života díky působení nejrůznějších podnětů. S pomocí vhodných aktivit, které podporují čtenářství, je osobnost čtenáře postupně formována. Velice důležitou roli zde hraje rodina, dále škola a další instituce jako např. knihovna. Za druhou zákonitost považujeme skutečnost, že četba je dítěti prospěšná.

⁵ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie čtenáře*. Díl 1. Praha : Ústřední dům armády, 1965, 72 s.

⁶ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Didaktická interpretace uměleckého textu jako metoda literární výchovy na občanské a střední škole: studujícím 3. a 4. ročníku učitelství 2. stupně ZŠ a 3. Stupně*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995, 9s.

⁷ CENEK, S. 1979. *Úvod do teorie literární výchovy*. Praha: SPN, 85 s.

⁸ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ; E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003, 34 s.

⁹ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie čtenáře*. Díl 1. Praha : Ústřední dům armády, 1965, 72 s.

Nenásilným způsobem přispívá k jeho harmonickému rozvoji, zprostředkovává zkušenost, podněcuje fantazii, rozšiřuje obzory, obohacuje slovní zásobu aj.¹⁰

*„Každá četba je singulární, neopakovatelné a jedinečné osvojování mnohovýznamovosti literárního díla. Rozvíjí mechanismy vnímání i jeho reflexe a zkušeností komplex čtenáře. Četbou vstupuje text do společenského komunikačního oběhu.“*¹¹ Přestože čteme dvakrát tutéž knihu, náš zážitek bude pokaždé jiný, vždy objevíme něco nového, všimneme si detailů, vnímáme jinak.

Proces příjmu informací u četby má dvě fáze:

- **Percepční aktivity** (přímé vnímání a představování)
- **Rezponzní aktivity** (vracení se k jevům a představám, znovuprožívání, fantazijní dotváření, hodnocení významů, přisuzování smyslů)

Čtení zahrnuje interakci mezi čtenářem, textem a kontextem, který dává textu význam. Některé z těchto aspektů můžeme měřit přímo (správnost přečteného, míra porozumění), některé nepřímo (použití čtenářových strategií).

Gejgušová¹² posuzuje čtení jako aktivitu spojenou s příjmem, vnímáním textu, co se týká jeho grafické podoby i porozumění textu po stránce obsahové. Čtení je tak jednou ze čtyř základních komunikačních dovedností (naslouchání, čtení, psaní a vyprávění).

Z hlediska záměrů a cílů četby rozlišujeme několik forem čtení:

- **orientační čtení** – první kontakt s textem;
- **výběrové čtení** – hledání konkrétních informací v textu;
- **kritické čtení** – předpoklad zhodnocení a utvoření vlastního názoru na základě důkladného porozumění textu;
- **tvořivé čtení** – podnět k vlastní tvorbě, četba umělecké literatury;
- **korekturní čtení** – pravopisné a stylistické texty, spojení četby s odstraňováním nedostatků;
- **adaptivní čtení** – čtenář si sám volí přístup k textu a formu čtení.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. Praha : Portál, 2000, 88 s.

¹¹ POPOVIČ, A. *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava: 1975. 8s.

¹² GEJGUŠOVÁ, I. 2009 in HOMOLOVÁ, K. *Dětský a dospívající čtenář*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2013, 114 s.

Dále můžeme dělit čtení podle čtenářských zájmů:¹³

- **informační čtení** – čtená za účelem získávání informací;
- **evastorické čtení** – využívání k relaxaci, uvolnění, stimulaci;
- **kognitivní čtení** – čtenář usiluje o získání znalostí a smyslové naplnění ve světě;
- **literární čtení** – slouží k získávání literárních zkušeností;
- **tvořivé čtení** – vede čtenáře k vlastní tvorbě;
- **korekturní čtení** – čtenář opravuje chyby ve svém čtení.

Četba je převážně práce duševní. Je však neoddělitelně spjata s tělesnou motorikou. Při čtení pracují především tři centra: oko jako receptor, centrum analýzy a centrum syntézy v mozku. Aby se dítě naučilo číst, je zapotřebí několika dalších činitelů. Mezi tyto činitele řadíme například zrakové rozlišování tvarů, sluchové rozlišování hlásek a slabik, zrakové a sluchové paměti, schopnost sloučit jednotlivé složky ve funkční celky apod.

Pro dětského čtenáře je čtení komplikovaný, dlouhodobý proces. Trvá dlouhou dobu než se dítě naučí plynule číst a zároveň chápe smysl napsaného. Je velmi důležité, aby dítě procvičovalo techniku čtení čtením nahlas, ale zároveň je důležité, aby neztratilo zájem o příběh. V dětech by měla být vzbuzována přirozená touha po čtení, měly by být seznamovány s knihami a jejich využíváním v různých situacích, měly by sdělovat své čtenářské zážitky ostatním a tedy postupně vnímat čtení jako důležitou potřebu a hodnotu.¹⁴

Dětský čtenář by měl dospět k vědomí, že čtení je naprosto přirozenou součástí života a hraje velkou roli v mezilidské komunikaci.

¹³ ŠVRČKOVÁ, M. *Kvalita počáteční čtenářské gramotnosti: Výzkumná analýza a popis soudobého stavu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2011, 114 s.

¹⁴ WILDOVÁ, R. 2005 in HOMOLOVÁ, Kateřina. *Dětský a dospívající čtenář*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2013, 112 s.

1.3 Čtenářská gramotnost

Základem pojmu gramotnost je schopnost číst a psát. V pedagogickém kontextu chápeme gramotnost jako dovednost číst a psát, která je získávána obvykle v počátečních ročnících školní docházky.¹⁵

Pojmu čtenářské gramotnosti rozumíme jako schopnosti porozumět psanému textu, přemýšlení o něm a používání jej k dosahování určitých cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života společnosti.

Dále definujeme čtenářskou gramotnost především jako čtenářskou zkušenost, úroveň čtenářských potřeb a zájmů, životní zkušenosti a celkovou mentální vyspělost žáka, také míru jeho emocionality, schopnost představ a obrazotvornosti, znalost pravidel znakového sdělování dané kulturní oblasti, vědomosti o literatuře a umění. Jedná se tedy o celkovou vyspělost a připravenost k četbě, do které se promítají i čtenářské zájmy a potřeby každého čtenáře.

Gramotnost však bývá také spojována s kulturou a tradicí daného společenství. Proto dnes vnímáme pojem gramotnosti v širším pojetí jako schopnost být aktivním a úspěšným článkem fungujícím ve společnosti.

Klasifikace gramotnosti z ontogenetického hlediska:¹⁶

- **pregramotnost (pre-literacy)** – od prvního roku života do začátku školní docházky;
- **čtenářská gramotnost (fading literacy)** – vznik a rozvoj v období školní docházky;
- **funkční gramotnost (functional literacy)** – gramotnost dospělých, rozvíjena a zdokonalována po celý život.

V souvislosti s pojmem gramotnosti se vyskytují i pojmy významově opačné: negramotnost, funkční negramotnost, sekundární negramotnost.

Negramotnost, neboli analfabetismus, je označením pro neschopnost číst a psát. **Funkčně negramotný** je jedinec, který není schopen vyhledávat informace z běžných zdrojů. Za **sekundární negramotnost** považujeme takový jev, kdy jedinec ovládl dovednost čtení, omezuje ji však na minimum, neboť nepocítuje potřebu se literatuře věnovat. Tento stav je ovlivňován nedostatečnými vnějšími vlivy.

¹⁵ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2003 in HOMOLOVÁ, Kateřina. *Dětský a dospívající čtenář*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2013, 116 s.

¹⁶ WILDOVÁ, R., 2005 in HOMOLOVÁ, Kateřina. *Dětský a dospívající čtenář*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2013, 117 s.

Ve výchovně vzdělávacím procesu realizovaném ve škole je důležité brát v potaz všechny roviny čtenářské gramotnosti. Každá rovina by měla být systematicky a postupně rozvíjena, jedině tak můžeme utvářet komplexnost čtenářské gramotnosti. Mezi tyto roviny řadíme:¹⁷

- **vztah ke čtení** – radost z četby a zájem o čtení;
- **doslovné porozumění** – k prostoupení do dalších rovin je zapotřebí, aby čtenář doslovně rozuměl a znal význam jednotlivých slov, vět;
- **vysuzování a hodnocení** – umění hledat závěry ve čteném textu, posuzovat autorovy záměry a umět hodnotit text z různých pohledů;
- **metakognice** – dovednost reflektovat úmysl vlastního čtení, volit strategie pro lepší porozumění, sledovat a hodnotit vlastní pochopení textu;
- **sdílení** – čtenářsky gramotný člověk je připraven sdílet své prožitky z četby;
- **aplikace** – využití čtení k seberozvoji, praktické použití v dalším životě.

*Čtenářská gramotnost je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech.*¹⁸

¹⁷ALTMANOVÁ, Jitka, 2010 in HOMOLOVÁ, Kateřina. *Dětský a dospívající čtenář*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2013, 118s.

¹⁸ALTMANOVÁ, Jitka. 2010 in HOMOLOVÁ, Kateřina. *Dětský a dospívající čtenář*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2013, 118 s.

2. Jazyk a jazyková komunikace

2.1 Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace zaujímá stěžejní postavení ve výchovně vzdělávacím procesu. Dobrá úroveň jazykové kultury patří k podstatným znakům všeobecné vyspělosti absolventa základního vzdělávání.

Jazyková výuka, jejímž cílem je zejména podpora rozvoje komunikačních kompetencí, vybavuje žáka takovými znalostmi a dovednostmi, které mu umožňují správně vnímat různá jazyková sdělení, rozumět jim, vhodně se vyjadřovat a účinně uplatňovat i prosazovat výsledky svého poznávání.

Obsah vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace se realizuje ve vzdělávacích oborech Český jazyk a literatura, Cizí jazyk a Další cizí jazyk. Kultivace jazykových dovedností a jejich využívání je nedílnou součástí všech vzdělávacích oblastí.

Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace vede k utváření a rozvoji klíčových kompetencí:

- pochopení jazyka jako prostředku historického a kulturního vývoje národa- důležitého sjednocujícího činitele národního společenství
- pochopení jazyka a jako důležitého nástroje celoživotního vzdělávání
- rozvíjení pozitivního vztahu k mateřskému jazyku a jeho chápání jako zdroje pro rozvoj osobního i kulturního bohatství
- rozvíjení pozitivního vztahu k mnohojazyčnosti a respektování kulturní rozmanitosti
- vnímání a postupnému osvojování jazyka jako prostředku k získávání a předávání informací, k vyjádření jeho potřeb i prožitků a ke sdělování názorů
- zvládnutí pravidel mezilidské komunikace daného kulturního prostředí a rozvíjení pozitivního vztahu k jazyku v rámci interkulturní komunikace
- samostatnému získávání informací z různých zdrojů a k zvládnutí práce s jazykovými a literárními prameny i s texty různého zaměření
- získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a ke kultivovanému projevu jako prostředku prosazení sebe sama

- individuálnímu prožívání slovesného uměleckého díla, ke sdílení čtenářských zážitků, k rozvíjení pozitivního vztahu k literatuře i k dalším druhům umění založených na uměleckém textu a k rozvíjení emocionálního a estetického vnímání

2.2 Český jazyk a literatura

Ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura získává žák dovednosti potřebné nejen pro kvalitní jazykové vzdělání, ale také pro úspěšné osvojování poznatků v dalších oblastech vzdělávání. Mluvená i psaná forma češtiny jako mateřského jazyka umožňuje žákům poznat a pochopit společensko-kulturní vývoj lidské společnosti.

Žáci se učí interpretovat své reakce a pocity, tak aby dovedli pochopit svoji roli v různých komunikačních situacích a aby se uměli orientovat při vnímání okolního světa i sebe sama, to vše při realizaci vzdělávacího oboru, kdy se vytvářejí efektivní předpoklady mezilidské komunikace.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura má komplexní charakter, ale pro přehlednost je rozdělen do tří složek: Komunikační a slohové výchovy, Jazykové výchovy a Literární výchovy. Ve výuce se však vzdělávací obsah jednotlivých složek vzájemně prolíná.

Komunikační a slohová výchova

Komunikační a slohová výchova vede žáka k učení vnímání a chápání různých jazykových sdělení, čtení s porozuměním, kultivovanému psaní, mluvení a rozhodování se na základě přečteného nebo slyšeného textu různého typu a vztahujícího se k nejrůznějším situacím, analýze textu a kritickému posouzení jeho obsahu. Ve vyšších ročnících se učí také posuzovat formální stránku textu a jeho výstavbu.

Očekávané výstupy – 1. období

- plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti
- porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti
- respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru
- pečlivě vyslovuje, opravuje svou nesprávnou nebo nedbalou výslovnost

- v krátkých mluvených projevech správně dýchá a volí vhodné tempo řeči
- volí vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči v běžných školních i mimoškolních situacích
- na základě vlastních zážitků tvoří krátký mluvený projev
- zvládá základní hygienické návyky spojené se psaním
- píše správné tvary písmen a číslic, správně spojuje písmena i slabiky; kontroluje vlastní písemný projev
- píše věcně i formálně správně jednoduchá sdělení
- seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh

Očekávané výstupy – 2. období

- čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
- rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává
- posuzuje úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení
- reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta
- vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku
- rozpoznává manipulativní komunikaci v reklamě
- volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru
- rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace
- píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry
- sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržением časové posloupnosti

Jazyková výchova

Jazyková výchova vede žáka k získávání vědomostí a dovedností potřebných k osvojování spisovné podoby českého jazyka. Žák se učí poznávat a rozlišovat jeho další formy. Dále vede Jazyková výchova k přesnému a logickému myšlení, které je základním předpokladem jasného, přehledného a srozumitelného vyjadřování. Rozvoj potřebných znalostí a dovedností se uplatňuje a prohlubuje i žákovy obecné intelektové schopnosti, např. porovnávání různých jevů, jejich shody a odlišnosti, třídění jevů podle určitých hledisek a dospívání k zobecnění. Český jazyk se tak od počátku vzdělávání stává nejen nástrojem získávání většiny informací, ale i předmětem poznávání.

Očekávané výstupy – 1. období

- rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova, člení slova na hlásky, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky
- porovnává významy slov, zvláště slova opačného významu a slova významem souřadná, nadřazená a podřazená, vyhledá v textu slova příbuzná
- porovnává a třídí slova podle zobecněného významu – děj, věc, okolnost, vlastnost
- rozlišuje slovní druhy v základním tvaru
- užívá v mluveném projevu správné gramatické tvary podstatných jmen, přídavných jmen a sloves
- spojuje věty do jednodušších souvětí vhodnými spojkami a jinými spojovacími výrazy
- rozlišuje v textu druhy vět podle postoje mluvčího a k jejich vytvoření volí vhodné jazykové i zvukové prostředky
- odůvodňuje a píše správně: i/y po tvrdých a měkkých souhláskách i po obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech; dě, tě, ně, ú/ů, bě, pě, vě, mě – mimo morfologický šev; velká písmena na začátku věty a v typických případech vlastních jmen osob, zvířat a místních pojmenování

Očekávané výstupy – 2. období

- porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová
- rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku
- určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech ve svém mluveném projevu
- rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary
- vyhledává základní skladební dvojici a v neúplně základní skladební dvojici označuje základ věty
- odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změní větu jednoduchou v souvětí
- užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje
- píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách
- zvládá základní příklady syntaktického pravopisu

Literární výchova

*Literární výchova má směřovat k tomu, aby se žáci naučili vnímat literární dílo jako celek v jeho umělecké podstatě, aby četbou a úvahou o přečteném získávali co nejvíce pro mnohostranný vývoj vlastní osobnosti a pro svou orientaci ve světě a v umění.*¹⁹

¹⁹ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Didaktická interpretace uměleckého textu jako metoda literární výchovy na občanské a střední škole: studujícím 3. a 4. ročníku učitelství 2. stupně ZŠ a 3. stupně*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995.

Literární výchova stimuluje vztah čtenáře ke knize a k četbě, pomáhá pomocí reprodukce zlepšovat schopnost rozlišovat umělecké hodnoty a vybírat z nich, pěstuje žákův estetický vkus a utváří povědomí o vývojových proměnách krásné literatury i jiných umění.

Žáci poznávají prostřednictvím četby základní literární druhy, učí se vnímat jejich specifické znaky, postihovat umělecké záměry autora a formulovat vlastní názory o přečteném díle. Učí se také rozlišovat literární fikci od skutečnosti. Postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky i schopnosti tvořivé recepce, interpretace a produkce literárního textu. Žáci dospívají k takovým poznatkům a prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje, životní hodnotové orientace a obohatit jejich duchovní život.

Očekávané výstupy – 1. období

- čte a přednáší z paměti ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku
- vyjadřuje své pocity z přečteného textu
- rozlišuje vyjadřování v próze a ve verších, odlišuje pohádku od ostatních vyprávění
- pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností

Očekávané výstupy – 2. období

- vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává je
- volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma
- rozlišuje různé typy uměleckých a neuměleckých textů
- při jednoduchém rozboru literárních textů používá elementární literární pojmy²⁰

²⁰ RVP ZV, 2013

3. Pohádka

3.1 Co je to pohádka

„Pohádka má týž základ jako hra a počáteční kresba, jejím úkolem je být školou fantazie.“

V. Příhoda

Jak by vypadalo dětství bez pohádek? To si pravděpodobně většina z nás ani nedokáže představit. Na celém světě, ve všech kulturách a ve všech dobách se dětem vyprávějí příběhy, které se ve skutečnosti nikdy neodehrály, v nichž vystupují bytosti a tvorové, které zatím žádný přírodovědec nezaregistroval, v nichž se dějí věci neuvěřitelné a nadpřirozené, odporující fyzikálním zákonům.

Pohádka patří k prvním uměleckým textům, s nimiž se dítě vůbec setkává, které může vnímat a kterým může rozumět. Pohádka jako umělecké dílo může působit už v tom období vývoje dítěte, kdy není ještě samo schopno číst. Pohádkou se dítě připravuje na vnímání složitějších, individualizovaných uměleckých děl.

Podle slovníku literární teorie²¹ je pohádka žánr lidové slovesnosti, jehož vyprávění podává objektivní realitu jako nadpřirozenou s naivní samozřejmostí, jako by vše bylo skutečné, přes svoji fiktivnost tak zpravidla postihuje některé základní lidské touhy, etické normy a obecné životní pravdy.

Pohádky odrážejí především vnitřní život – to, jak prožíváme přechod od dětství k dospělosti, rozvoj od nezralosti ke zralosti. Jedná se pouze o to, abychom se v zrcadle pohádek dokázali zhlédnout. Pohádky obsahují mnoho důležitých věcí pro duševní rozvoj dětí, především pro mravní rozvoj.²²

M. Genčiová²³ přisuzuje pohádce jako pojmu zahrnující tradiční pohádku, pohádku lidovou i autorskou, neobyčejnou životaschopnost, přizpůsobivost i vnitřní dynamiku a vynalézavost. Všechny z těchto předpokladů se projevují různě v historických obdobích, jsou ovlivňovány literární atmosférou doby i národa, v němž vznikají a z jehož tradic čerpají.

²¹ VLAŠIN, Š. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, 281 s.

²² ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Albatros, Praha 1990, 82 s.

²³ GENČIOVÁ, M. *Literatura pro děti a mládež*. Praha: SPN, 1984, 23 s.

3.2 Funkce pohádky

- „V pohádkách, které jsem slýchal v dětství, spočívá hlubší význam než v pravdě, kterou učí život.“ F. Schiller
- „Základní funkcí pohádek je vnést smysl a řád do dětem původně nesrozumitelného, skoro chaotického světa, jemuž děti, obzvláště v době předškolní, nemohou plně porozumět.“²⁴
- „Pohádky jsou jedinečným průvodcem po vývojové cestě psychiky od narození, přes dospívání až ke konečnému hledání vlastní identity, neboť každá pohádka se dotýká jiných složek psychického vývoje.“²⁵
- „V pohádkách se vyslovuje sama duše národa se svou moudrostí, fantasií i prostotou, svou vírou v nadpřirozené síly a svými dávnými národními božstvy.“²⁶

Pohádka hraje významnou roli nejen ve vývoji řeči dítěte, ale i v jeho myšlení a rozvoji fantazie. Napomáhá v rozvoji inteligence a poznávacích schopností, rozvíjí a vychovává osobnost dítěte. Prostřednictvím pohádky dítě poznává svět, dostává se do jiného prostředí a do jiného historického období.

Pohádka vnáší smysl a řád do světa, kterému děti ještě nemohou rozumět. Některé pohádky odpovídají na základní psychické potřeby dítěte, které jsou stále stejné (rodinné vztahy, potřeba lásky, potřeba důvěry ve svět, mezilidské vztahy, ovládání strachu, potřeba rozvíjet pocit životního smyslu). Pohádka poskytuje dětem zábavu i napětí, také ale probouzí a stimuluje přirozenou dětskou zvědavost. Pohádka také skrývá informace o hodnotách a významech základních mezilidských vztahů.

Pohádka podněcuje představivost, pomáhají dítěti v objevování jeho identity, ukazuje mu, že se nenechá-li se odradit, dosáhne splnění svých představ a cílů, protože každé řešení potřebuje určitý čas. Pohádka uklidňuje, dává naději a slibuje šťastný konec. Proměny postav v pohádce upozorňují dítě na nestálost lidského chování a jednání, závislé na situacích a okolnostech. Pohádka seznamuje dítě se základními pravidly lidského trestního kodexu, neúprosnou logikou a posloupností: přestupek-vina-trest. Kromě výchovného charakteru má pohádka také význam terapeutický. Výběrem vhodné pohádky je možné

²⁴ ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1991. 7s.

²⁵ ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1991. 7s.

²⁶ ČAPEK, K. *K teorii pohádky*. In *Marsyas*. Praha: Fr. Borový, 1941, 128s.

pomoci dítěti se zbavit úzkosti, vyvolanou například neuspokojením základních potřeb, jako je láska, bezpečí, uznání. Pohádka v tomto případě pomáhá vyrovnat se s nepříjemnou zkušeností a v některých případech je možné dokonce úzkosti předejít. Dítě se ztotožňuje s pohádkovým hrdinou, pohádkový příběh mu slouží jako vzor, podle kterého si může přivlastnit určité řešení, ukazuje dítěti možnosti řešení různých situací. Pohádka je považována za prostředníka mezi kulturami. Reprezentuje určitou kulturu, její modely myšlení, traduje kulturami.²⁷

Funkce pohádky podle Richtera :²⁸

- Poznání hodnot
- Mravní výchova a naplnění
- Zábavnost
- Vytváření a upevňování ideálů
- Citové prožívání
- Rozvoj jazyka
- Psychoterapeutická funkce Metaforické vyjadřování
- Rozvoj myšlení, inteligence a poznávacích schopností
- Sociální cítění
- Rozvoj představivosti a fantazie
- Estetický prožitek

3.3 Stručně do historie

Během celé lidské historie dětský duševní život kromě přímých zkušeností v rodině spočíval na mytických a náboženských příbězích a pohádkách. Tato tradiční literatura sytila obrazotvornost dítěte a podněcovala jeho představivost. Jelikož tyto příběhy současně odpovídaly na nejdůležitější otázky dítěte, byly hybnou silou jeho socializace²⁹.

Staročeský pojem “báchora, báchorka” má ruský kořen z “bachorit” (prášit); pojmenování pohádka se vyvinulo z polského “gadati”-mluvit, dále pak vzniklo “gadka, gadanina”-hádanka, s předponou “pogadka”.

²⁷ PESECHKIAN, N. *Příběhy jako klíč k dětské duši*. Praha: Portál, 1999, 75 s.

²⁸ RICHTER, L. *Pohádka a divadlo*. Praha : Dobré divadlo dětem, 2004, 94 s.

²⁹ BETTELHEIM, B. *Za tajemstvím pohádek: Proč a jak je číst v dnešní době*. Lidové noviny, Praha 2000, 26 s.

Od konce 18. století se pohádka objevuje v nynějším významu; pojem se ustálil v sedmdesátých letech 19. století.³⁰

Pohádka patří k nejstarším vyprávěcím epickým žánrům. Jedná se o krátký epický příběh s nepravděpodobným dějem, v kterém se objevuje pohádková fantazie. Vychází z bájných představ lidí, nese v sobě životní moudrost, vyjadřuje přání lidí pro spravedlnost a víru ve vítězství dobra nad zlem. Slabší, ale čestní a poctiví lidé musí mnoho vytrpět, překonat nebezpečí, náklady, splnit úkoly apod., nakonec vítězí.

Teorii ke vzniku pohádek je podle srovnávací folkloristiky hned několik: mytologická, antropologická, migrační a historicko-geografická.

Teorie mytologická je založena na tvrzení, že pohádky jsou zbytky starých indoevropských mýtů. V duchu mytologické teorie sbírali a upravovali pohádky např. K.J. Erben, A.N. Afanasjev aj.

Teorie antropologická tvrdí, že lidová pohádka čerpala dějové osnovy a základní představy o postavách a situacích z primitivních náboženských rituálů, výročních a animistických kultů, uctívání zemřelých předků. Podněty pro tuto teorii vzniku pohádek jsou k nalezení ve studiích primitivních národů.

Migrační teorie usiluje o vědomí, že pohádky se stěhují od národa k národu a každé nové prostředí je formuje specificky.

Poslední z teorií, **historicko-geografická**, která má své kořeny ve Finsku, hledá u každé pohádky původ a směr jejího šíření. Lidové pohádky migrovaly například v době křížových válek, kdy rytíři přinesli do Evropy orientální pohádky.³¹

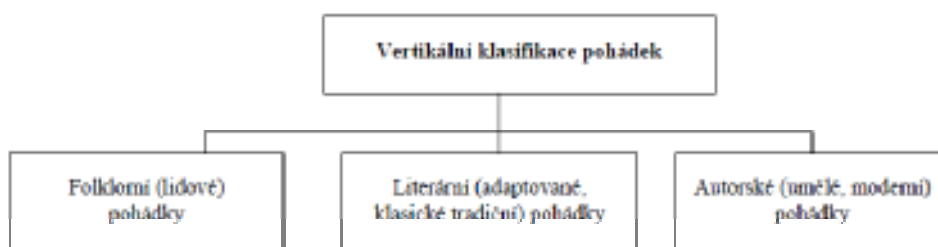
3.4 Dělení pohádek

Vertikální členění pohádek

Vertikální členění zachycuje proces začleňování pohádky do literatury. V odborné literatuře bývá vymezen trojí typ pohádky podle stupně jejího začlenění do literatury.

³⁰ ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, 107 s.

³¹ ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, 109 s.

Zdroj: vlastní

Horizontální členění pohádek

Podle vztahu folklorní a literární pohádky k jiným žánrům a také podle vyskytujících se postav, je možné pohádky klasifikovat i horizontálně. Odborná literatura vymezuje tyto druhy: kouzelné, zvířecí, novelistické, mytologické a legendistické pohádky.

3.4.1 Pohádka lidová

„Pohádka je tak svým způsobem útvarem nesmrtelným, přežívajícím jednotlivé generace, aniž by zestárla, omšela nebo se jednoduše vytratila. Nesmrtelnými jsou zvláště pak pohádky, které se staly „klasickými“, to znamená, které prokázaly svou životnost v nadčasové dimenzi.“³²

Lidové pohádky jsou epickým žánrem lidové slovesnosti a patří k nejstarším a nejrozšířenějším formám ústní slovesnosti. Každý národ, ale i menší sociální skupiny, odrážel svůj způsob života, vztahy dobra a zla, ve fiktivním či fantastickém příběhu, satiricky anebo humorně, kde hrdinové překonávali útlak, bídu a chudobu svou dobrosrdečností a mravností vítězí nad zlem, úklady lidí a draků (či jiných zlých fiktivních postav).

Lidová pohádka je součástí literární historie národního i světového písemnictví a je předmětem folkloristického bádání. Je také jedním z předních žánrů literatury pro děti a mládež.

M. Genčiová³³ rozděluje pohádky na tři základní typy: zvířecí, kouzelnou a novelistickou.

Pohádka zvířecí

Tento druh pohádky je pokládán za nejstarší. Animistické pojetí, že zvířata, stromy, člověk i kámen mají duši a jsou cítícími a myslícími bytostmi, odpovídalo primitivnímu myšlení

³² ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Praha : Albatros, 1990. 185 s.

³³ GENČIOVÁ, M. *Literatura pro děti a mládež*. Praha: SPN, 1984, 24 s.

člověka, který je ještě neodpoutal od své závislosti na přírodě. Pro stejné důvody je také tato pohádka nejbližší myšlení malého dítěte. Zvířecí pohádka byla zřejmě první, pohádkovým tvarem, který byl z oblasti umění pro dospělé přesunut do oblasti umění pro děti.

Pohádku zvířecí můžeme dále dělit podle působení na dětskou psychiku na :

- vlastní zvířecí pohádky - zvířata v těchto pohádkách mají vlastnosti jako v přírodě, pouze umí mluvit;
- pohádky, v nichž zvířata vystupují jako pomocníci člověka, kromě schopnosti mluvit dokážou i provádět různá kouzla;
- pohádky, v nichž zvířata alegoricky znázorňují lidské vlastnosti, lidské vztahy a jednání.

V okruhu zvířecí pohádky se dále vyvinuly další typy pohádek:

- Pěstounské pohádky – jejím uměleckým zjednodušením vznikla také pohádka didaktická, řadíme sem například pohádky O neposlušných kůzlátkách, O Smolíčkovi, O Budulínkovi, O Červené Karkulce. Tyto pohádky ukrývají škálu různých významů – snaha naučit dítě samostatnému jednání, ovládat neuvážené pohnutky, umění rozpoznat nebezpečí a ubránit se mu vlastním rozumem, snaha ochránit dítě a připravit je pro život.
- Pohádky kumulativní – určeny nejmenším dětem, které teprve zvládají první úskalí řeči, obsahem velmi jednoduché, v nichž se celé pasáže opakují s přidáváním vždy dalšího článku, až k finálnímu řešení (O veliké řepě, O koblížkovi, O kohoutkovi a slepičce).

Pohádka kouzelná

Mezi základní rysy kouzelné pohádky patří fantastičnost, animizace a antropomorfizace, polarita postav (umožnění znázornění dobrých i špatných lidských vlastností), dynamický děj vedoucí k odměně či k odplatě, představa o nevyhnutelném vítězství spravedlnosti a dobra, fantasticky proměněné sny a tužby, magie slova.

Pohádka novelistická

V dobách, kdy se pod vlivem obohacujících racionálních zkušeností měnily názory lidí na mýty, vznikla vznikl typ pohádky, kterou označujeme jako novelistickou. Toto období odpovídá době rozpadu feudalismu.³⁴

Protože pohádka novelistická již předpokládá určitou dávku životních zkušeností, přechází do oblasti dětské četby nejpozději a je určena dětem staršího školního věku. Do pohádek novelistických řadíme:

- Pohádky anekdotické nebo žertovné – vysmívají se lidské pošetilosti a hlouposti (O hloupém Honzovi, Pohádky z města Kocourkova aj.).
- Pověrečné povídky – podávají zprávu o setkání s nějakou nadpřirozenou bytostí (vodníkem, hejkalem..). Tyto povídky byl původně útvary, které si vyprávěli dospělí např. na přástkách, při draní peří apod., proto jsou v povídkách užívány motivy strašidelné, hrůzné, ale i komické. Jen malá část, která se v průběhu vývoje přiblížila k pohádkám kouzelným, přešla do oblasti dětského čtení.

3.4.2 Pohádka autorská

„Autorská pohádka je svébytný autorský výtvar původně adresován dětskému recipientovi. Na rozdíl od klasické pohádky dává autorům mnohem větší volnost, autoři záměrně porušují zaběhlá pravidla klasické pohádky, inovují lidové předlohy a vytvářejí tak originální příběhy. V rámci experimentování s pohádkovým žánrem se pohádka dostává do spojitosti s jinými žánry, leckdy je velmi těžké tato díla žánrově zařadit - to platí zejména pro současné autorské výtvary.“³⁵

Autorské opírají o základní znaky žánru, ale nepřidrží už se tolik lidové tradice. Přestože autorské pohádky využívají jednotlivých postupů lidové pohádky (např. antropomorfizace, animizace postav, kouzelné proměny, hyperbolizace), jedná se o pohádky umělé, kdy autor vtiskuje svou osobnost a to způsobuje jejich velkou mnohotvárnost a možnost nejrůznějších obměn. Autoři vnášejí do literární pohádky současný život, hrdiny

³⁴ GENČIOVÁ, M. *Literatura pro děti a mládež*. Praha: SPN, 1984, 25 s.

³⁵ JANOŠOVÁ, M. *InFlow information journal*. *InFlow information journal*. [online]. 17.4.2015 [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/s-lucii-dolezalovou-nejen-autorske-pohadce-v-minulosti-dnes-ale-take-otenske-hranici-mezi-pohadkou-f>

nového typu, tomu odpovídající výrazové prostředky – vtip, nonsens, vypravěčskou zkratku, osobitý slovník, nové neotřelé metafory, jiné stanovisko vypravěče, slovní komiku.

Za jednoho z prvních představitelů autorské umělé pohádky považujeme H. CH. Andersena. Ten využíval tradiční fantastické obrazy jako poetickou metaforu. Realita a fantazie se v jeho dílech prolíná stejně jako v lidové pohádce, připisuje však kouzelnou moc neobvyklým postavám nebo předmětům. Podle H.CH. Andersena je také pojmenována nejprestižnější mezinárodní cena pro autory a ilustrátory působící v oblasti literatury pro děti.

Za prvního autorského pohádkáře u nás je považován Karel Čapek , který vydal v letech 1918-1920 trojdílný cyklus Nůše pohádek, ve kterém se objevily pohádky od téměř padesáti autorů.

Moderní autorská pohádka

Moderní autorská pohádka je poslední podobou žánru pohádky. Její poetika je specifická, na rozdíl od předchozích typů zpracování pohádek je intencionální, to znamená psaná primárně pro dětského čtenáře. Podle V.Vařejkové se moderní autorská pohádka „*svou jedinečností podobá konkrétní vypravěčské realizaci folklorní pohádky, je však původním autorským výtvořem, nevytváří varianty. Na individualitu svého autora se váže zřetelněji než tradice druhu a zřetelněji se obrací především k dětskému recipientovi, obohacuje autorovou fantazií jeho svět a naopak – inspiruje se zvláštnostmi, dětským prožíváním reality, dětskou fantazií, hrou a »jitřním zrakem« dětí. Ve své většině se tedy vřazuje přímo do literatury pro děti a postupně v ní zaujímá klíčové postavení.*“³⁶

Pro moderní autorskou pohádku je typická konkretizace místa a času, ožívování rozmanitých předmětů, rostlin, zvířat, rušení pohádkové iluze, uvedení civilního prostředí do pohádkového příběhu. Stejně jako byla odrazem tehdejšího světa pohádka, i v moderní autorské pohádce lze nalézt odraz dnešní doby, což je důležité pro přiblížení se čtenáři.

³⁶ VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno, Cerm 1998. 5s.

4. *Netradiční metody a postupy*

„*Moje metoda směřuje k tomu, aby se školská robota změnila v hru a potěšení.*“

J.A. Komenský

Již J.A. Komenský oceňoval scénické výkony žáků jako jeden z prostředků uvědomělého a aktivního osvojování vědomostí, rozvoje iniciativy a tvořivosti. Požadavek „činit učení radostným, aby se vědomosti staly plodem vlastní aktivity a přemýšlení“ byl naplňován například v díle Schola ludus.

Vzdělání otevírá cestu k úspěchu. Kvalitní systém vzdělávání je základem rychlého rozvoje prosperující a ekonomicky úspěšné společnosti. V posledním období zaznamenáváme i u nás zvýšený zájem o problematiku vzdělávání. Odrazem tohoto zájmu na našich školách jsou reformní kroky, které vedou ke změně přístupu k cílům vzdělávání, ke vzdělávacím obsahům, k modernizaci vlastního procesu výuky, jenž spočívá ve využívání moderní pedagogické metodologie. Učitelé jsou vyzýváni, aby si vytvořili osobní metodologické portfolium, které bude tvořeno jak tradičními, tak především moderními vyučovacími metodami a technikami. Používání rozmanitých vyučovacích metod učiní učení příjemnějším, zajímavějším a zábavnějším jak pro žáky, tak pro učitele, ale především zkvalitní výsledky vzdělávání.³⁷

4.1 *Pojetí a historie metod výuky*

Metoda (z řeckého *methodos*, *meta hodos* = cesta směrem k cíli) je způsob, jak dosáhnout nějakého teoretického nebo praktického cíle, je to nutný korelát ideje, myšlenky, záměru.

Jedná se o systém postupů a operací praktického a teoretického osvojování skutečnosti, je soustavou návazných kroků, a to jak v oblasti vědy, tak i ve všech sférách společenské praxe.

³⁸

Při dlouhodobém využívání se může jedna metoda proměnit ve stereotypní, neměnnou činnost, která zejména ve výchovně-vzdělávacím procesu umrtvuje iniciativu a vede ke stagnaci. Naopak se může stát prostředkem inovací, objevování a výrazem tvořivé aktivity člověka.

³⁷ SITNÁ, Dagmar. *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách*. Praha: Portál, 2009, 7 s.

³⁸ MAŇÁK, Josef. *Alternativní metody a postupy*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 52 s.

Důležité místo zaujímá metoda ve výuce - ztělesňuje komunikační vazby mezi učitelem a žákem.

Metody výuky chápeme jako koordinovaný, úzce propojený systém vyučovací činnosti učitele a učebních aktivit žáků orientovaný na dosažení výchovně-vzdělávacích cílů.

4.2 Požadavky na práci učitele

Učitelství nelze chápat pouze jako jedno z mnoha možných povolání. Je to poslání. Formuje lidské duše a má vliv na vývoj každého jedince, jeho budoucí směřování a možnost výběru povolání.³⁹

Učitel, který pracuje se zájmem, zaujetím a maximálním profesním nasazením, si uvědomuje významnost svého poslání. Ví, že na sobě musí stále pracovat, neustále se vzdělávat, sledovat vývoj požadavků kladených na proces vzdělávání, sledovat nové vyučovací metody a strategie, ale také společenský vývoj, změny v oblasti ekonomické, demografické a kulturní.⁴⁰

Učitel, který chce učit moderními způsoby, se tedy musí v oblasti metodologie neustále vzdělávat. Musí znát různé způsoby práce s třídou, musí mít přehled o existujících tradičních i moderních metodách výuky, musí chápat jejich význam a přínos a hlavně je musí umět a chtít používat.

Aby učitel mohl používat moderní strategie a nové způsoby výuky, uměl správně vybrat vhodnou vyučovací metodu nebo dlouhodobější vyučovací program, aby byl adaptabilní a byl schopen s úspěchem zařazovat a kombinovat různé vyučovací techniky, musí splňovat tyto předpoklady:

- **Zná širokou škálu vyučovacích metod** – učitel si vytváří své vlastní metodické portfolium vyučovacích metod, které je doplněno o pomocný pracovní materiál (kartičky, obrázky, kvízy, fotografie atd.), které průběžně aktualizuje, doplňuje, obměňuje, inovuje, modernizuje a hlavně denně prakticky využívá.
- **Pravidelně zařazuje různé druhy vyučovacích metod** – učitel se umí správně rozhodnout, kterou z vyučovacích metod pro daný vyučovací předmět a pro rozvoj té které kompetence, jaký vzdělávací cíl a kterou fází vyučovací hodiny je vhodné

³⁹ KOTRBA, T. , LACINA, L. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007, 17 s.

⁴⁰ SITNÁ, D. *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách*. Praha: Portál, 2009, 10 s.

použít, nebojí se vyzkoušet různé vyučovací metody včetně těch, které jsou pro něho nové, se kterými nemá zkušenosti.

- **Učí se správně volit vyučovací metody vzhledem ke vzdělávacím cílům výuky a požadovaným kompetencím, smysluplně využívá získané informace** – zvolené vyučovací metody bere promyšleně a záměrně k cíli a obsahu výuky, je přesvědčený o užitečnosti vybrané metody; ví, jak efektivně a smysluplně naložit s výsledky práce.
- **Zná silné a slabé stránky vyučovacích metod** – čím častěji bude učitel používat různé metody výuky, tím více bude schopen s nimi efektivně pracovat, kombinovat je a přizpůsobovat svým podmínkám a potřebám.
- **Zná zásady vedení a užití jednotlivých vyučovacích metod** – každá z metod se zaměřuje na rozvoj jiné kompetence, sleduje jiné vzdělávací cíle, posiluje jinou stránku procesu učení, vyhovuje jinému stylu učení, proto by se s nimi měl každý učitel nejprve seznámit teoreticky, prakticky, porovnat je, roztrždit a pochopit rozdíly v jejich obsahu, struktuře, odlišnosti v jejich použití a přínos pro proces učení.

V hodinách literatury učitel vystupuje z role autoritativního znalce dat a stává se pro žáka zkušenějším čtenářem, který dovede poradit zajímavou knihu, naopak si nechá knihu doporučit, rád o své četbě vypráví a tím motivuje zájem malých čtenářů o konkrétní tituly, rád také poslouchá, co četly děti, pomáhá hledat cesty významu textu a respektuje smysl, který textu žák přisuzuje.

4.3 Aktivizační metody

Aktivizační metody podněcují u žáků zájem o učení, podporují tvůrčí myšlení, samostatnost i flexibilitu. Tyto metody zaujímají významné postavení v systému metod výuky, nemohou však být užívány izolovaně. Užívání těchto metod nese i určité nevýhody. Jde především o náročnější přípravu ze strany učitele, vyžaduje více vyučovacího času a současně učitel musí počítat s nedostatkem vhodných pomůcek a materiálů. Z hlediska pedagogického jsou výše uvedené metody charakterizovány jako usilující o to, aby se žáci aktivně zapojovali do procesu poznávání, řešení problémů, vyvozování závěrů, porovnávání jevů, a aby jevy hodnotili a posuzovali.

Pro metody aktivního učení je charakteristické zaměření na žáka, předpoklad zapojení každého jedince do celého procesu výuky. Žák se stává centrem veškerého vzdělávacího dění ve třídě, je spolutvůrcem průběhu a obsahu výuky, podílí se na formulaci výsledků výuky, na

hodnocení třídní práce a na sebehodnocení. Aktivizační metody žákovi všestranně vyhovují, žák pracuje v procesu vzdělávání ve většině jeho fází aktivně.

Podstatou aktivizujících metod je plánovat, organizovat a řídit výuku tak, aby docházelo k plnění výchovně-vzdělávacích cílů prostřednictvím vlastní poznávací činnosti žáků. Tyto metody tedy vedou k produktivnímu myšlení žáků a vyvolávají u nich produktivní aktivitu.

Existuje celá řada aktivizujících metod a jejich modifikací, které jsou nejrůznějším způsobem rozdělovány. Maňák a Švec⁴¹ rozlišují následující aktivizující metody:

- diskusní metody,
- heuristické, řešení problémů,
- inscenační a situační metody,
- didaktické hry.

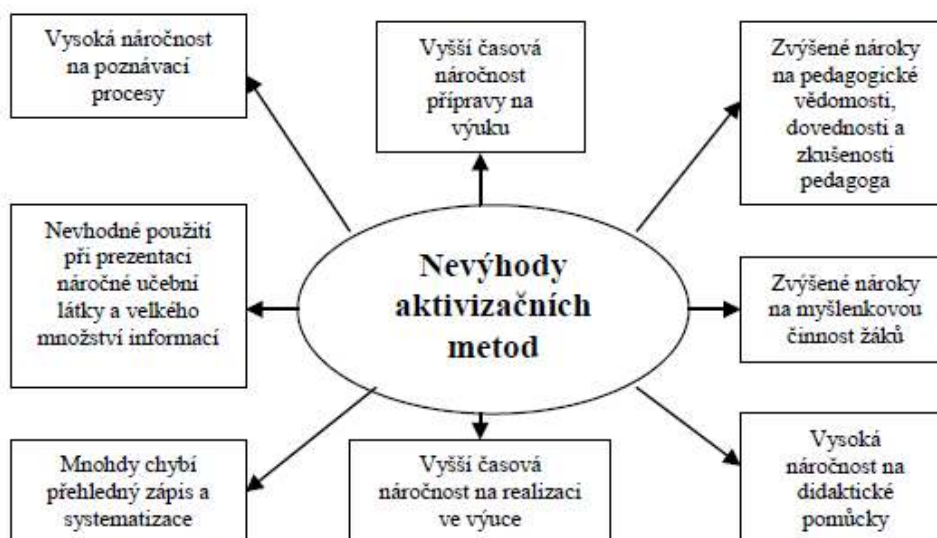

Obrázek 1: Výhody aktivizačních metod⁴²

⁴¹ MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 107 s.

⁴² PECINA, P., ZORMANOVÁ, L. *Metody a formy aktivní práce žáků v teorii a praxi*. Brno: MU, 2009, 42 s.

Nevýhody využití aktivizačních metod:

Obrázek 2: Nevýhody aktivizačních metod ⁴³

1) Diskuzní metody

„Diskuse je taková forma komunikace učitele a žáků, při níž si účastníci navzájem vyměňují názory na dané téma, na základě svých znalostí pro svá tvrzení uvádějí argumenty a tím společně nacházejí řešení daného problému.“ ⁴⁴

Metoda diskuse je založena na třech vývojových stupních. Prvním stupněm je rozhovor. Hlavním rysem rozhovoru je střídání otázek a odpovědí ze strany učitele i žáků. Následující úroveň je dialog. Smysluplný dialog předpokládá, že všechny zúčastněné osoby akceptují téma a jsou na dialog připraveni. Konečným vývojovým stupněm je diskuze.

Charakteristickým rysem metody je aktivní spoluúčast všech účastníků skupiny na řešení daného problému. Všechny formy diskuse tedy předpokládají ochotu a schopnost žáků spolupracovat a aktivně se podílet na výuce.

⁴³ PECINA, P., ZORMANOVÁ, L. *Metody a formy aktivní práce žáků v teorii a praxi*. Brno: MU, 2009, 43 s.

⁴⁴ MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 108 s.

Použití metody diskuze je nejvhodnější v těchto případech :

- Učitel se chce seznámit s názory a zkušenostmi žáků.
- Téma, o kterém se diskutuje, se týká spíše hodnot, postojů a pocitů.
- Učitel chce dosáhnout toho, aby se žáci naučili utvářet vlastní názory a posuzovat názory ostatních

Hlavní zásady úspěšné diskuse⁴⁵:

- tvůj posuzovatel není nepřítelem, nýbrž účastníkem při hledání pravdivého tvrzení,
- neodbihej od tématu a nesnaž se vést diskusi jiným směrem,
- usiluj o porozumění; v případě, že názor recenzenta nepochopíš, nemůžeš jeho tvrzení vyvrátit ani potvrdit,
- svá tvrzení a úsudky formuluj rozumem, nikoli emocemi,
- měj na paměti, že diskuse vyžaduje disciplínu,
- nemusíš mít vždy poslední slovo; velké množství slov nezastoupí argument.

2) Heuristické metody, metody řešení problémů

*„Problémovým vyučováním rozumíme takový systém vyučování, kdy žák samostatným zkoumáním dané problémové situace, formulací a řešením úloh pochopí a tvoří matematické pojmy, postupy a řeší problémy.“*⁴⁶

Tyto metody se zaměřují na tvůrčí řešení problémů. Poznatky žákům nejsou sděleny přímo, ale žáci jsou vedeni k tomu, aby je objevovali sami. Učitel pouze proces objevování usměrňuje a iniciuje, a to zejména v jeho počátku.

Podstatou heuristické metody je objevování neznámých skutečností a jejím vyvrcholením je výzkumná práce žáků a tvořivost. Důležitou roli při tomto typu výuky hraje samostatnost a aktivita žáků. Učitel musí dobře zvážit metodický postup při řešení problému. Základní způsoby řešení problému jsou řešení pokusem a omylem, řešení postřehem a řešení rozumovou analýzou.

⁴⁵ MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 110 s.

⁴⁶ RŮŽIČKOVÁ, B. *Didaktika matematiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002, 84 s.

Postup pro řešení problémových úloh⁴⁷:

- vytváření problémových situací – problémovou situaci navozuje pedagog,
- analýza problémových situací – tato fáze spočívá v poznávání známých a neznámých prvků a vztahů mezi nimi,
- formulace problémů – problémy jsou formulovány pomocí otázek,
- řešení problémů – žáci hledají řešení daného problému a vhodnou odpověď na kladenou otázku,
- ověřování řešení - během zmíněné etapy se ověřuje správnost řešení,
- zobecnění řešení problému – v poslední fázi se zobecňuje výsledné řešení, které provádí učitel spolu s žáky.

Využívání problémového vyučování je velmi efektivní, neboť si tak žák osvojuje nové učivo tvořivým způsobem a je rozvíjena jeho aktivita. Tato metoda není jen užitečná pro osvojování učiva, nýbrž má značný vliv na utváření osobnosti žáka - učí se vyhledávat souvislosti, pracovat s literaturou, posuzovat své názory i názory ostatních apod. Žák získávající znalosti samotným odhalováním si je lépe pamatuje a dokáže je používat v nově vzniklých situacích.

3) Inscenační a situační metody

Podstata inscenačních metod neboli hraní rolí spočívá v simulaci stanovených situací, v níž jsou žáci jako skuteční aktéři předváděných situací. U těchto metod rozlišujeme různé varianty inscenace. Jedná se o inscenaci strukturovanou, která má předem rozpracovaný scénář, nestrukturovanou inscenaci, jejíž scénář je velmi stručný a je zaměřen na jeden konkrétní problém. Poslední variantou inscenačních metod je mnohostranné hraní úloh, jejímž principem je seznámení se s problémovou situací a následné rozdělení účastníků do skupin.

Podstatou situačních metod je řešení problémové situace, která se vztahuje na problémy z reálného života a vyžaduje angažované úsilí a rozhodování. Žákům nejsou v této metodě předkládány všechny potřebné informace pro řešení, jejich úkolem je vyvození nových poznatků na základě vlastního úsilí. Zpravidla nastává několik variant řešení

⁴⁷ KOTRBA, T., LACINA, L. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007, 180 s.

problémové situace. Od žáků se tedy očekává, aby z nabízených řešení našli to nejvhodnější východisko a rozhodovali o jejich vhodnosti. Situační metody jsou zaměřeny především na praxi, což se považuje za největší pozitivum. Dalšími kladnými stránkami této metody je, že se přikládá důraz na konkrétnost řešení, žáci se učí diskutovat, procvičují se v rozhodování, rozvíjejí analytické myšlení žáků, zlepšují rozhodovací procesy při volbě nejvhodnějšího postupu, pomáhají v kritickém sebehodnocení vlastních výsledků práce. Nevýhodou je časová i materiální náročnost a často dochází ke zjednodušení řešeného problému.

4) Didaktické hry

Metoda didaktické hry je založena na řešení problémových situací, rozvoji aktivity, myšlení a samostatnosti, proto ji lze využívat k učení.

Hra má v životě každého člověka velký význam, proto by také měla být hra důležitou a pravidelnou součástí výuky. Didaktickými hrami mohou být označeny jakékoli činnosti, které vedou k osvojení určitých dovedností nenásilnou a zábavnou formou. Pro žáky se didaktická hra stává motivačním nábojem, cvičí jejich paměť a představivost, zvyšuje aktivitu myšlení a koncentraci pozornosti, rozvíjí kombinační schopnosti a tvořivý způsob uvažování. Metodická příprava je velmi náročná z hlediska promyšlení pedagogického záměru, materiálního zajištění apod. Nutnou podmínkou je dodržování věkových a individuálních zvláštností dětí.

Didaktické hry třídít podle různých kritérií:

- z hlediska didaktického cíle - poznávací a prověřující,
- podle reakce žáků - pohybové a tiché,
- podle účasti žáků - frontální, individuální nebo skupinové,
- z hlediska tempa - na rychlost a na kvalitu,
- podle délky trvání -krátkodobé nebo dlouhodobé.

Kritéria pro volbu metod výuky

Zákonitosti procesu učení přivádějí učitele k přemýšlení o vhodné volbě metody, která by žáky aktivizovala a vedla je ke spolupráci i k ochotě pomoci druhému, aby jim umožnila samostatnou práci a seberealizaci a respektovala jejich zájmy a schopnosti.

Mezi kritéria optimálního výběru metod patří:

- Naplnění výchovně-vzdělávacího cíle a obsahu výuky
- Časová přiměřenost
- Forma
- Prostorové možnosti a materiální vybavení
- Vlastnosti a schopnosti žáků i učitele
- Kolektiv žáků ve třídě
- Klima školy

4.4 Alternativní, aktivní, zajímavé a hravé metody a postupy

○ Řízené čtení (čtení s předvídáním)

Význam této metody spočívá v kolektivním čtení a ve společném, ne však stejném zážitku. Ještě před tím, než učitel rozdá žákům text, musí jej rozdělit na několik částí (např. úvod, zápletka, závěr). Žáci jsou po sdělení názvu textu požádáni, aby se nad ním zamysleli a stručně sdělili, o co se v něm může jednat, o čem by psali oni, kde se může situace odehrávat apod. Poté, co žáci uvedou své nápady, přichází na řadu samotné čtení textu. Jakmile jsou všichni hotovi, učitel klade otázky k rekapitulaci textu. Následuje diskuze, při které si žáky mohou sdělovat dojmy a srovnávat své předchozí návrhy. Po shrnutí a analýze pasáže začne učitel směřovat zájem žáků na druhou část textu. Chce, aby se zamysleli nad tím, jak se asi bude děj odvíjet dál. Žádá žáky, aby sledovali, kde dojde k “zauzlení” obsahu, kde pocítí určitou změnu. Následuje pokyn ke čtení, po něm opět diskuze. Takto opakuje učitel činnost ještě tolikrát podle toho, na kolik částí text rozdělil.

Způsob práce navozuje lepší motivaci a větší koncentraci žáků na obsah. Rozvíjí však také jejich fantazii a tvořivost, umocňuje prožitek. Žáci zapojují rozumové i smyslové poznávání.

Jsou aktivní. Učí se spolu diskutovat, vzájemně si naslouchat, mluvit k sobě navzájem, nejen k učiteli, respektovat různé názory. Učitelovy otázky mají žáky přimět k předvídání, vést je ke sdělení představ, které v nich vyvolala četba, a umožnit jim hlubší čtenářský zážitek. Z didaktického hlediska se jedná o otázky rozvíjející myšlení nižšího i vyššího řádu. Zaměřují se totiž jak na znalosti, porozumění, aplikaci, tak na analýzu, syntézu a hodnocení.

Zdroj: GRECMANOVÁ, Hele a URBANOVSKÁ, Eva. 2007. Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP. Olomouc: Hanex

○ **Poslední slovo patří mně**

Výhodou této metody je, že učitel může aktivitu řídit a sledovat názory jednotlivců, kteří se zapojí do diskuze.

Po přečtení textu si každý žák vybere z textu jednu myšlenku, která jej zaujala. Podtrhne si ji nebo zapíše do sešitu a vypracuje k ní písemný komentář. Zdůvodní, proč si myšlenku vybral, jaké k ní zaujímá stanovisko. Poté učitel vyzve některého žáka, aby přečetl úsek, který si v textu zvolil. Zatím však bez komentáře. Když žák upozorní na pasáž, která jej oslovila, požádá učitel ostatní žáky, aby se k citátu vyjadřovali. Učitel celou dobu diskuzi moderuje a podněcuje. Učitel sleduje diskuzi, dohlíží na to, aby si žáci neskákali do řeči, vyslechli názor spolužáků, omezili posměšné a ironické poznámky, byli k sobě tolerantní, nesli zodpovědnost za svá sdělení. Diskuzi uzavírá učitel tím, že požádá žáka, který vybíral myšlenku, aby přečetl svůj komentář. Poslední slovo patří tomu, kdo upozorňoval na citát. Tak se může osmělit i žák, který se jindy obává vystoupit před třídou nebo učitelem z důvodu, že jeho slova budou vzbuzovat posměch a nevhodné poznámky. Postup se opakuje ta dlouho, než je rozebrán.

Tato metoda dává jednotlivci prostoru osobnímu zamyšlení se nad obsahem a vyjádření vlastního stanoviska, které musí nejdříve písemně zformulovat. Každý ve třídě se zapojí do analýzy textu, nejen při jeho čtení, ale také při výběru zajímavé myšlenky a při zapsání komentáře. Žáci se učí orientovat v textu, vyjednávat v něm myšlenky, které mohou dále zpracovávat.

Zdroj: GRECMANOVÁ, Helena a URBANOVSKÁ, Eva. Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP. Olomouc: Hanex. 2007.

- ***Dvojité zápisníky***

Žáci přečtou text. Poté vezmou sešit nebo list papíru a rozdělí ho svislou čarou na dvě poloviny. Do levé části přepíší přečtené myšlenky, které je zaujaly. Žádoucí je, aby vybrali důležité informace z každého odstavce.

Pravá strana slouží k zaznamenání komentářů k údajům zapsaným vlevo. Žáci zde vyjadřují svůj souhlas, nesouhlas, připomínku, otázku,

Následuje kolektivní vyhodnocení. Učitel se dotazuje, kdo si vybral myšlenku z prvního odstavce, kterou a jaké si k ní napsal poznámky? Žáci prezentují, nad čím přemýšleli. Rozvíjí se diskuze. Postup se opakuje tak dlouho, než se projde celý text.

Zdroj: GRECMANOVÁ, Helena a URBANOVSKÁ, Eva. Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP. Olomouc: Hanex. 2007.

- ***Brainstorming (bouře mozků, burza nápadů)***

Učitel napíše na tabuli téma, všichni žáci na něj musí vidět, pro všechny musí být srozumitelné. V určitém časovém intervalu žáci hlásí své nápady, návrhy, názory, vyjmenovávají informace k danému tématu. Učitel žáky povzbuzuje, usměrňuje průběh tématu, sleduje čas. Učitel do vyjádření návrhů nezasahuje, ale může pomoci v případě formulační neobratnosti žáka. Na závěr provede učitel shrnutí a zhodnotí dosažených výsledků.

Zdroj: SITNÁ, Dagmar. Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách. Praha: Portál, 2009.

- ***Brainwriting***

Žáci mají ve vymezeném čase heslovitě napsat do sešitu, na papír nebo na tabuli všechno, co je napadne k danému tématu. Nemusí to být jen obecně platná fakta, uvádějí se i pocity, domněnky, otázky, na které by rádi znali odpověď. Myšlenky se nekritizují. Po uplynutí vymezeného času se třídí vše nevhodné. Z údajů, které zůstávají, se formuluje odpověď. Může k tomu dojít až na konci vyučovací hodiny. Metodou brainwritingu mohou pracovat jednotlivci, dvojice nebo celá třída.

Zdroj: KOTRBA, Tomáš a LACINA, Lubor. Praktické využití aktivizačních metod ve výuce. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007.

- **Myšlenková mapa(mentální mapování, pavučina, vědomostní mapa)**

Do středu tabule nebo na list papíru napíše učitel pojem, otázku, konstatování. Poté vyzve žáky, aby do prostoru kolem kroužku zapisovali všechno, co je napadne k ústřední tezi. Tato sdělení se rovněž dají do kroužku a spojí se čarou s hlavním pojmem. Pokud spolu nějak souvisejí dílčí nápady, je možné čarami naznačovat také vztahy mezi nimi. Někdy se zaznamenávají i asociace asociací. Myšlenkovou mapu považujeme za prostorově a graficky uspořádaný brainstorming.

Zdroj: SITNÁ, Dagmar. Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách. Praha: Portál, 2009.

- **Volné psaní**

Učitel sdělí žákům téma. V průběhu pěti minut mají napsat v celých větách vše, co se jim vynoří v hlavě. Smyslem je, aby vyjádřili co nejvíce myšlenek souvisejících s námětem. Mapují celý svůj myšlenkový proces. Jejich myšlenky mají volně plynout kupředu, Nemají se vracet k napsanému textu, nekorigují, neškrtají. Nemusí se zabývat pravopisem, gramatikou, ani stylistikou. To vše by je mohlo zdržovat. Po čtyřech minutách učitel upozorní žáky, že mají poslední minutu. Prvním důvodem je, aby svá sdělení nenechali bez závěru. Druhý důvod je, že pod časovým tlakem někdy napadají člověka významné myšlenky. Po skončení volného psaní se texty prezentují, upravují a dále rozpracovávají nebo se v nich hledají a zvýrazňují myšlenky, o kterých bude učitel dále hovořit.

Zdroj: GRECMANOVÁ, Helena a URBANOVSKÁ, Eva. Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP. Olomouc: Hanex.2007

- **T-graf**

Žáci si do sešitu nebo na papír načrtnou velké “T”. Tím rozdělí plochu na dvě části. V záhlaví si označí levou polovinu jako “ano” a pravou polovinu jako “ne”. Další variantou může být “pro” a “proti”. Mohou pracovat samostatně, ve dvojicích či skupinkách. Nakonec názory sepíší na tabuli a celá třída se podílí na jejich vyhodnocení. Při vyhodnocování je možné dále diskutovat.

Zdroj: GRECMANOVÁ, Helena a URBANOVSKÁ, Eva. Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP. Olomouc: Hanex.2007

- **Pětílístek**

Učitel žákům představí techniku pětílístku a zdůrazní, že je nutné přesně dodržovat pokyny. Na první řádek se napíše téma, vyjádřené 1 podstatným jménem. První slovo může

vyslat učitel. Na druhém řádku se objevuje popis tématu, jeho vlastnosti, žáci mohou uvést pouze dvě vlastnosti a to za pomoci přídavných jmen. Na třetí řádek uvádějí děj, žáci vybírají a formulují tři slovesa, která dané téma nejlépe vystihují. Na čtvrtém řádku se autor emotivně vyjadřuje k tématu, využívá čtyř libovolných slov. Pátý a poslední řádek znamená shrnutí jedním podstatným jménem. Aktivita je završena prezentací jednotlivých pětilístků. Při využití této metody se hodnotí schopnost uchopit téma a vybavit si co nejvíce souvislostí, analyzovat, srovnávat, vybírat nejvýznamnější, syntetizovat. Pozornost se věnuje originalitě a tvůrčímu přístupu. Ve dvojicích nebo při kolektivní práci se oceňuje diskuze, spolupráce a vzájemné akceptování myšlenek.

Zdroj: GRECMANOVÁ, Helena a URBANOVSKÁ, Eva. Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP. Olomouc: Hanex.2007

○ ***Tvořivé čtenářské dílny***

Žáci mají ve stanoveném termínu přečíst stejnou knihu. Týden před tvořivou dílnou dostane každý individuální úlohu ke zpracování. Tyto úlohy poté prezentují.

Příklady úloh pro jednotlivce:

- napiš dopis hlavní postavě
- napiš dopis autorovi
- představ si, že jsi hlavní postava – zkus zaznamenat svoje pocity
- vytvoř prezentaci o autorovi knihy
- vyber si oblíbený odstavec a pokud se změnit žánr (např. próza – poezie)
- vymysli další kapitolu v knize
- vymysli novou důležitou postavu
- zamysli se, kterou z postav by jsi se chtěl stát a proč

Příklady úloh pro dvojice:

- zaznamenejte rozhovor o knize mezi redaktorem a spisovatelem
- vymyslete několik záludných otázek pro své spolužáky, které jsou ukryté v ději knihy
- vytvořte křížovku či osmisměrku s ukrytými informacemi z knihy

Příklady úloh pro skupiny:

- vytvořte formou scénky reklamu na knihu
- vytvořte reklamní plakát do knihkupectví

- pokuste se pantomimicky ztvárnit úsek děje
- pokuste se dramatizovat nejdůležitější úsek děje

Zdroj: vlastní

○ ***Běhací diktát***

Učitel vyvěsí po třídě několik různých textů. Žáci si jeden z nich vyberou a snaží se co nejvíce si zapamatovat, poté běží zpátky na své místo, kde se nejprve usadí, poté zapíše, co si zapamatoval. Takto žák postupuje, dokud neopíše celý text. S textem potom může učitel dále pracovat.

Zdroj: vlastní

○ ***Dokončení příběhu***

Nejprve učitel upraví text tak, že odstraní závěrečnou část příběhu. Poté rozdá text žákům se sdělením, že jejich úkolem text dokončit podle svého uvážení. Následovat může prezentace prací či diskuze.

Zdroj: vlastní

○ ***Rounds (kolečka)***

Učitel napíše na tabuli téma. Učitel může žáky uspořádat do skupin (koleček) nebo je nechá sedět v lavicích. Učitel vyzve žáky, aby postupně odpovídali, mohou si při tom předávat nějaký předmět. Pokud nechce nějaký žák odpovědět, učitel jej nenutí a žáci v kolečku pokračují v odpovědích dál. K žákům, kteří se zdrželi odpovědi, se učitel vrátí na závěr a znovu je vyzve k odpovědi. V průběhu metody učitel zaznamenává získané odpovědi (nebo může pověřit žáka – zapisovatele). Po proběhlém „kolečku“ učitel zrekapituluje, zhodnotí, shrne, případně doplní látku. Poté se rozhodne o využití výsledků pro další práci.

Zdroj: SITNÁ, Dagmar. Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách. Praha: Portál, 2009.

Uvedené aktivizační i alternativní metody mohou být využívány téměř kdykoli. Hlavní práce však vždy záleží na učiteli – jak dokáže dětem metodu podat, jak je motivuje, jakým způsobem nechá žáky s metodou pracovat. V případě, že je učitel úspěšný, stává se i výuka úspěšnou a žáci si odnášejí kromě zažitého učiva také dobrý pocit z vykonané práce, nadšení z nových zkušeností a elán do hodin dalších.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Úvod do praktické části

Praktická část mé diplomové práce je rozdělena na dvě části. V první část se objevují konkrétní náměty do výuky, které čerpají především z tematicky zaměřené literatury, internetu, ale dá se říct, že všechny aktivity jsou originální, jelikož jsem jejich podobu upravila, aby sloužila konkrétnímu účelu. Jedná se tedy o jakýsi metodický zásobník pro učitele, který mohou využívat ve svých hodinách Českého jazyka a literatury a tím tyto hodiny zpestřit a obohatit. Tyto aktivity, určené především k oživení předmětu Českého jazyka a literatury, jsou určeny především žákům 3.- 5. třídy základní školy a slouží k rozvoji jazykové a slovní zásoby, fantazie, vyjadřovacích schopností, myšlenkových operací, čtenářských schopností a také kooperace ve dvojicích či skupinkách.

Uvedené aktivity mají sloužit k uvolnění, odreagování se od klasického vyučování, spolupráci a jako pomůcka k osvojení si učiva zábavnou formou. Jejich společným cílem je rozvoj klíčových kompetencí, zejména:

- kompetenci k učení (dochází k rozvoji abstraktního myšlení),
- kompetence k řešení problému (identifikuje problém a řeší úkoly vhodnými způsoby),
- kompetenci komunikativní (popisování, výstižné vyjadřování a argumentování),
- kompetenci pracovní (adaptuje se na nové pracovní podmínky),
- kompetenci sociální a personální (spolupracuje v týmu, diskutuje, respektuje názory svých spolužáků).

Abych využila jak pohádky lidové, tak moderní a autorské, rozhodla jsem se ve své diplomové práci věnovat těmto pohádkám:

Klasické (lidové) pohádky:

- Popelce
- O Červené Karkulce
- Jeníček a Mařenka

Autorské pohádky:

- Hvězdné tolary- Božena Němcová
- Sedlák Filuta- Oldřich Sirovátka
- Barborka a cucavé bonbony- Miloš Macourek

Věřím, že se zásobník příprav s využitím pohádek se stane inspirací pro všechny učitele, kteří se snaží o zajímavou a pestrou výuku a doufám, že se tyto aktivity stejně tak budou líbit žákům, kteří s nimi budou pracovat.

Druhá polovina praktické části prezentuje výsledky kvalitativního výzkumu, při kterém byla ověřována efektivnost vypracovaných aktivit. Výzkumné šetření probíhalo ve čtvrtém ročníku na ZŠ Demlova v Olomouci a trvalo celkem 3 dny. Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 21 žáků, z toho 14 dívek a 7 chlapců.

. Jako výzkumná metoda byl využit hodnotící list, který se zaměřoval na subjektivní hodnocení žáků. Hodnotící list obsahoval 9 otázek, které se vztahovaly k vyzkoušeným aktivitám. Otázky jsou uzavřené s výběrem odpovědi. Poslední otázka byla otevřená, kde byl žákům dán prostor pro sdělení jejich dojmů a pocitů z výuky Českého jazyka a literatury s využitím pohádek a netradičních metod výuky.

5.1 Metodologie kvalitativního výzkumu

Výzkumný problém

Pohádka dává prostor úvahám o životě, hodnotách a důležitých maličkostech, které formulují budoucí mezilidské vztahy a následně také žebříček hodnot, který se utváří v každém z nás. Rozvoj mravních, citových a intelektuálních kvalit jedince, který utváří kultivovaného, vnímavého a kritického čtenáře je jedním ze základních cílů literární výchovy. Tento cíl však bývá v posledních letech opomíjen a zanedbáván. Děti se přestávají zajímat o knihy a literaturu, učitelé začínají pomalu rezignovat na neustálou motivaci ke čtení a kniha a s ní i pohádka se pomalu ale jistě vytrácí z dětského podvědomí.

V praktické části mé diplomové práce si kladu otázku výzkumného problému: *Jakým způsobem můžeme na 1. stupni ZŠ pohádku využívat? Jakými možnými metodami lze tyto hodiny oživit?* A právě cílem praktické části mé diplomové práce je vytvořit zásobník takových metod a činností, které vycházejí z pohádky jak známé, tak neznámé, kdy je využito metod jak tradičních, tak i aktivizujících a alternativních, a činností, které lze využít ve výuce Českého jazyka a literatury a přitom mohou být velice zábavné a hravé.

Plán

Praktická část mé diplomové práce, resp. její část byla ověřována na ZŠ Demlova v Olomouci, ve třídě 4. A. V hodinách Českého jazyka a literatury jsem aplikovala a ověřovala v praxi výzkumné jednotky, které jsem vytvořila. V závěru výzkumného šetření jsem rozdala žákům dané třídy hodnotící list, na jehož základě jsem zjišťovala, zda a v jakých situacích se žáci setkávají s pohádkovým žánrem, jak vysoká je oblíbenost tohoto žánru, jak se žákům líbily hodiny zaměřené na pohádkový text a aktivizující metody s ním spojené, které aktivita (metoda) si získala největší oblibu, aj. Výzkumné šetření probíhalo ve třech fázích: pilotáž, výzkumné šetření, závěr výzkumného šetření.

Časový harmonogram

1. Pilotáž

První vstup, kdy jsem se zúčastnila pozorování výuky v hodině Českého jazyka a literatury, proběhlo ve dne 23.2.2015. Cílem mého pozorování bylo zjistit jaké literární žánry využívá paní učitelka při výuce literatury a jak jsou tyto žánry atraktivní pro žáky. Dále také

jaké metody jsou využívány v těchto hodinách, jak na ně žáci reagují, zda jsou schopni spolupráce ve dvojici, ve skupině, jak zodpovědně dokážou pracovat při samostatné činnosti apod.

2. Výzkumné šetření-Vstup první

Dne 25.2.2015 proběhl první vstup do výuky. Při výuce jsem využila 1. VÝZKUMNOU JEDNOTKU a její obsah aplikovala ve výuce. Výsledky výzkumného šetření viz I. VÝZKUMNÁ JEDNOTKA – Zhodnocení a reflexe.

3. Výzkumné šetření- vstup druhý

Dne 27.2.2015 proběhl druhý vstup do výuky. Ve výuce byla využita II. VÝZKUMNÁ JEDNOTKA. Výsledky výzkumného šetření viz II.VÝZKUMNÁ JEDNOTKA – Zhodnocení a reflexe.

4. Závěr výzkumného šetření

Závěrem výzkumného šetření byl hodnotící list, který byl v závěru druhého vstupu výzkumného šetření předložen žákům. Ještě před samotným vyplňováním hodnotícího listu jsem společně s žáky zrekapitulovala obsahy obou výzkumných jednotek- jakým textům jsme se věnovali, jaké metody jsme využili, jaké činnosti jsme aplikovali. U některých činností jsem využila názornou ukázkou práce žáků a objasnila tak některé položky v hodnotícím listu. Hodnotící list jsem poté vyhodnocovala pomocí slovního hodnocení. Do výsledků výzkumného šetření jsem také přiložila pro lepší názornost vybrané ukázky činností.

Výběr respondentů

Výběr respondentů byl tvořen všemi žáky třídy 4.A ZŠ Demlova v Olomouci. V této třídě je celkem 8 chlapců a 14 děvčat. V závěru výzkumného šetření, kdy byl žákům předložen i hodnotící list bylo přítomno celkem 21 žáků, z toho 7 chlapců a 14 děvčat. Tato třída je podle slov třídní učitelky průměrná. Všichni žáci vyplnili hodnotící list zodpovědně.

Metoda získávání dat

Metodou výzkumného šetření byl již zmíněn hodnotící list, který obsahoval devět otázek. Otázky byly strukturované s výběrem odpovědi (rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne), polostrukturované s výběrem odpovědi a možností individuální odpovědi (pokud ano,

uved' příklad) a nestrukturované, kdy byl žákům dán prostor pro své osobní poznatky (Máš nějaké další dojmy?). Tyto hodnotící listy jsem poté vyhodnotila za pomoci slovní metody.

5.2 Výzkumné jednotky

I. VÝZKUMNÁ JEDNOTKA

Téma: O Popelce

Ročník: 3.-5.

Časová dotace: 45 min

Klasické výukové metody:

- **slovní** - monologické (vysvětlování, zadání činnosti), dialogické (rozhovor s žáky), metoda písemných prací
- **názorně - demonstrační**- předvádění (názorná ukázka činnosti)
- **praktické** - pracovní činnost žáků (seřazování lístků)

Aktivizující výukové metody:

- **diskuzní** - myšlenková mapa, diskuze
- **situační** - problémová (seřazování lístků),

Alternativní metody:

- **volné psaní**
- **hmatová hra**

Organizační formy: hromadná, skupinová a kooperativní

Pomůcky: obálky s lístky, text pohádky pro všechny žáky, misky s luštěninami, šátky

Edukační cíl: žák dokáže logicky vyjadřovat a zapisovat své myšlenky, žák zvládá číst bezhlasně nebo alespoň polohlasně, žák dokáže roztřídit správně jednotlivé situace a doplnit nové, žák dokáže vytvořit charakteristiku postavy dle jejích počátečních písmen, žák zvládá úkol hmatové hry, žák dokáže vymyslet a napsat spontánně krátký popis osoby dle zadání

PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY:

ÚVODNÍ ČÁST

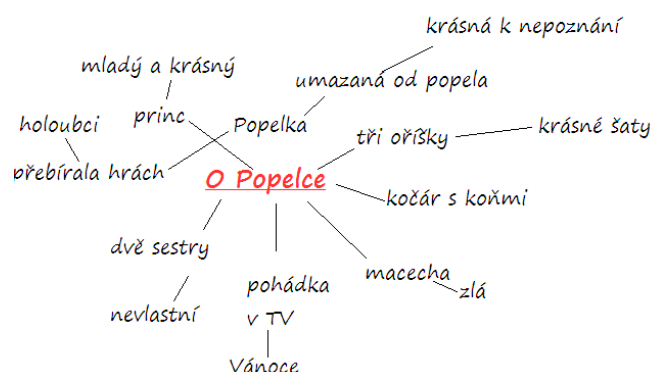
-uvítání žáků, pozdravení

„Napište na tabuli vše, co vás napadá, když se řekne O Popelce.“

Na tabuli je tučně a výrazně napsán nadpis O Popelce. Úkolem žáků je vymyslet a zapsat na tabuli slova, která je bezmyšlenkovitě napadají v souvislosti s pohádkou. Pojmy poté připojují čarami. Např. jeden žák napíše slovo macecha, spojí jej čarou s názvem pohádky, další žák doplní přívlastek zlá, ošklivá..., spojí jej čarou se slovem macecha. Aktivitu regulujeme

z hlediska kázně, aby nedošlo ke postrkování před tabulí. Dětem necháme cca 10 min na vypsání všech pojmů. Poté si společně všechny pojmy projdeme a popřípadě ještě slovně doplníme.

příklad

HLAVNÍ ČÁST

1. ÚKOL - ČETBA

Každý žák si samostatně přečte pohádku. Žáci trénují bezhlásné čtení. Dohlížíme a necháváme dostatek prostoru těm žákům, kteří mají problém se čtením.

O Popelce

Na jednom statku žila se svými nevlastními sestrami a nevlastní matkou dívka, které říkali Popelka.

Jmenovala se tak proto, že jí macecha přidělovala doma ty nejšpinavější a nejhorší práce, a tak byla stále umazaná od popela. Její sestry byly líné a nedělaly nic. Jejich matka je hýčkala, zato pro Popelku neměla hezké slovo.

Jednou vyhlásil mladý princ v nedalekém zámku, že pořádá ples, a že si na něm chce vybrat mezi dívkami svou nevěstu.

Popelčiny sestry hned sháněly krásné šaty a připravovaly se na ples. Dřív než večer odešly, nasypala macecha do ošatky s hrachem popel a nařídila Popelce, aby hrách přebrala a očistila, než se vrátí.

Popelce bylo trochu líto, že s ní tak ošklivě zacházejí. Vyšla si na chvíli na vzduch a tu jí k nohám spadla větévka se třemi oříšky. V jednom z nich našla nádherné šaty, jako pro princeznu.

Pak přiletěli tři holoubci a nabídli se, že za ni přeberou hrách. A tak se Popelka umyla a vydala se na ples. Princ si jí všiml, pozval ji k tanci a od té chvíle už netančil s žádnou jinou. Před koncem plesu však Popelka tajně odešla a pospíchala rychle domů, aby macecha a sestry nepoznaly, že byla pryč. Na plese ji samozřejmě, nádherně oblečenou a čistou, poznat nemohly. V noci se obě sestry vrátily a měly zlost, že na ně princ ani nepohlédl.

Druhý večer se všechno opakovalo. Sestry odešly na ples, Popelka vytáhla z oříšku další šaty a jela za nimi. Zamilovaný princ měl oči jen pro ni, ale před koncem plesu Popelka tajně odešla domů.

Před třetím plesem si princ umínil, že tu krásnou dívku pryč jen tak nepustí, že se jí zeptá na jméno a že ji požádá, aby se stala jeho ženou. Tančil s ní celý večer, ale najednou se mu ztratila z očí a byla pryč. Zbyl po ní jen ztracený malý střevíček na schodišti.

Princ se tedy rozhodl, že bude neznámou dívku hledat. Vyslal posly s tím jedním malým střevíčkem, aby navštívili každý dům a všem dívkám jej vyzkoušeli, jestli některé z nich náhodou nepadne.

Tak se poslové dostali i do statku, kde žila Popelka. Sotva je macecha uviděla, zavřela Popelku na půdě a přivedla své dvě dcery. Střevíček byl maličký a obě měly nohy velké, proto je hodně bolelo, když se snažily stůj co stůj nohu dovnitř nacpat. Ale stejně to nešlo. Vtom přijel i princ a náhodou v okénku na půdě zahlédl dívčí tvář. Nechal si Popelku zavolat, zkusil jí střevíček, a ten padl jako ulitý. Princ poznal, že lusk Popelka je ta neznámá dívka z plesu. Odvezl ji na zámek a brzy byla slavná svatba. Přišlo tam hodně lidí a všichni se veselili. Jen macechu a její dvě dcery na svatbu nikdo nepozval.

Zdroj: dum.rvp.cz/materialy/stahnout.html?s=vipkkuza

2. ÚKOL- SPRÁVNÉ POŘADÍ

„Seřad'te lístky tak, aby jednotlivé výroky odpovídaly pořadí v pohádce.“

Žáci dostanou do lavic, popřípadě do menších skupinek, obálky. V každé obálce je 18 lístků a 3 lístky nepopsané. Úkolem žáků je seřadit lístky správně tak, aby jednotlivé situace odpovídaly skutečnosti v pohádce. Na prázdné lístky potom mohou doplnit situace, které chybějí a správně je zařadí.

příklad

-ZLÁ MACECHA A DVĚ NEVLASTNÍ SESTRY-	-UMAZANÁ OD POPELA-	- PRINC VYHLÁSIL PLES-
- SESTRY SE FINTÍ-	- POPELKA MUSÍ PŘEBÍRAT HRÁCH-	- KOUZELNÉ OŘÍŠKY-
- KRÁSNÉ ŠATY Z OŘÍŠKU-	- HOLOUBCI PŘICHÁZEJÍ NA POMOC-	-PRINC NEMŮŽE SPUSTIT OČI Z TAJEMNÉ KRÁSKY-
- DALŠÍ DVA PROTANČENÉ PLESY-	- PRINC JE ROZHODNUTÝ NEZNÁMOU DÍVKU	-ZAPOMENUTÝ STŘEVÍČEK-

	POZNAT-	
- POSLOVÉ HLEDAJÍ NEZNÁMOU PRINCEZNU-	- SESTRY SE POKOUŠÍ OBOUT MALIČKÝ STŘEVÍČEK-	- PRINC ZAHLÉDNE POPELKU V OKÉNKU NA PŮDĚ-
- POPELCE STŘEVÍČEK PADNE JAKO ULITÝ-	-KRÁSNÁ VELKÁ SVATBA-	-MACECHU A SESTRY NIKDO NEPOZVAL-

3. ÚKOL- JAZYKOVÝ ROZVOJ

„Vytvořte charakteristiku jedné z postav, využijte počáteční písmena.“

Žáci samostatně vymýšlejí a sepisují charakteristiku postavy na základě počátečních písmen.

Výsledky práce poté prezentují či vystavují.

příklad

P... *pracovitá*

O... *ochotná*

P... *pilná*

E... *energická*

L... *laskavá*

K... *krásná*

A... *aktivní*

ZÁVĚREČNÁ ČÁST

HMATOVÁ HRA

„Za pomoci hmatu roztříd' luštěniny do misek tak, aby v každé misce byl jiný druh luštěniny.“

Žáci jsou rozděleni do menších skupin. V každé skupince jsou tři prázdné misky a jedna miska plná, v níž jsou různé druhy luštěnin. Úkolem žáků je v omezeném čase roztřídit

luštěniny do misek. Poté je na řadě kontrola-kontrolovat mohou ostatní žáci ve skupince- a vystřídání žáků.

Další varianty: Rozděl se zavřenýma (zavázanýma) očima a v určené době fazole na hromádky po třech.

Rozděl na hromádky podle materiálu poslepu řadu předmětů.

Seřaď poslepu kousky vln různé síly do řady od nejtenčí po nejsilnější.

Seřaď poslepu do řady předměty podle tvrdosti.

Seřaď poslepu do řady předměty od nejhladšího po nejdrsnější..

Zdroj: BUDÍNSKÁ, Hana. Hry pro šest smyslů. Praha: NIPOS, 2008.

VOLNÉ PSANÍ

„Tak jako u myšlenkové mapy sepište vše, co vás napadá k danému pojmu. Nyní pište ve větách a pokuste se dát svému textu začátek a konec.“

Žákům je sděleno téma-Macecha. V průběhu pěti minut zapisují vše, co je s daným pojmem napadá. Po skončení volného psaní své texty prezentují nebo je vystavíme na nástěnku.

příklad

Macecha je někdo, kdo musí dělat mámu dětem, které nejsou jeho. Většinou se s ní setkáváme v pohádkách, ale může se objevit i v reálném životě. Bývá to osoba zlá a nepřejícná, tedy ne k vlastním dětem, ty mívá ráda a podstrojuje jim. Nevlastním dětem většinou zadává spoustu práce, chová se k nim krutě a odepírá jim veškerá potěšení. V pohádkách to s ní většinou končí špatně a bývá potrestána, v životě to ale asi takové není. Já mám naštěstí svou maminku i tatínka, macechu bych nikdy nechtěl.

-konec vyučovací hodiny, pochvala, zhodnocení

Zhodnocení a reflexe průběhu výzkumné jednotky:

První aktivitou, kterou jsem s žáky realizovala, byla **myšlenková mapa**. Nejprve jsem žákům stručně vysvětlila její princip, poté jsem napsala na tabuli velký nadpis a pobídla žáky, aby se nestyděli. Nejprve si žáci nebyli jistí, zda je to „správně“ a hlásili se, zda může být pojem takový či jiný. Po chvíli mého přesvědčování, že mohou napsat opravdu jakýkoli pojem, který je napadá v souvislosti s nadpisem, se osmělili a začali se u tabule hromadit, ti, kteří už u tabule byli, radili ostatním, které pojmy ještě chybí a činnost pokračovala dalších cca 5 minut, dokud žáci nevyčerpali všechny svoje nápady. Na tabuli se objevily pojmy jako:

tři oříšky, kuše, kočí, okna, Rozárka, zámek, bál, vůz, víla, šaty, macecha, holubi, hnízdo, princ, střevíc, kůň, král, zajíc, ptáci, Jurášek.. Poté jsme všechny pojmy společně přečetli a vyškrtli ty, které se objevily dvakrát. U některých pojmů bylo nutné objasnit jejich příčinu (např. na otázku proč někdo z žáků napsal pojem „boty“, bylo odpovězeno, že „Popelka přece ztratila střevíc.“ atd.)

Na činnosti bylo zřejmé, že se s ní žáci setkávají poprvé a že je pro žáky zábavná. Tato aktivita byla žáky ohodnocena převážně známkami 1, ale také se vyskytlo pár 2 a jedna 4. Celkově hodnotím činnost jako velice zdařilou a přínosnou.

Další realizovanou aktivitou byla činnost **správné pořadí**. Žáci uvítali obálky s „překvapením“ a někteří začali pracovat ještě než byla činnost vysvětlena. Dívčí skupinky byly evidentně ve výhodě, neměly problém s orientací v textu a pracovaly samostatně a bez pomoci. U chlapců bylo vidět, že si nejsou tak úplně jisti postupem a bylo potřeba znovu zopakovat jednotlivé kroky. Nakonec se všichni dobrali ke zdárnému konci a při kontrole byly objeveny maximálně dvě chyby v pořadí. Podle hodnotících listů byla tato aktivita hodnocena známkami 1, 2 a 5.

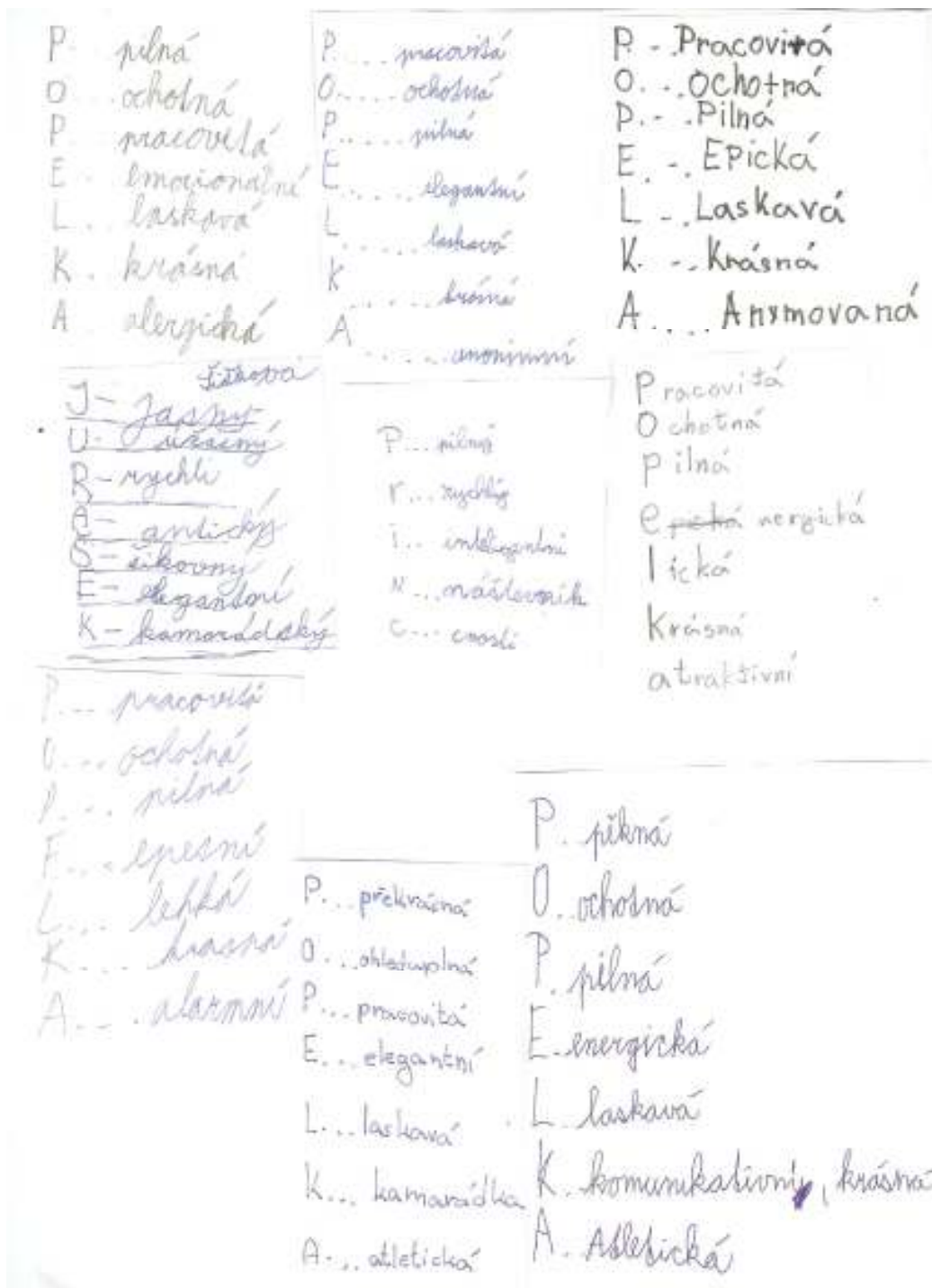
Následující aktivita **počáteční písmena** byla žáky hodnocena jako jedna z nejlepších z této výzkumné jednotky. Většina žáků zvolila postavu Popelky, objevily se ale také postavy jako princ, Jurášek a dokonce kočár, přestože zadání nabádalo k vybrání postavy. Některé skupinky žáků se na postavě domluvily a při sepisování přívlastků spolupracovaly, tudíž vznikaly téměř identické charakteristiky. Při charakteristice postavy popelky použili žáci například tyto přívlastky: *pracovitá, ochotná, pilná, energická, epická, elegantní, emocionální, laskavá, lická (lidská), krásná, komunikativní, atletická, atraktivní, animovaná (animovaná), alergická.*

Aktivita byla žáky hodnocena velice kladně, konkrétně „obdržela“ známky 1, 2 a 5.

Aktivitu zvanou **hmatová hra** žáci uvítali a brali ji jako relaxační činnost, kdy se nemusí věnovat žádnému učivu. U děvčat bylo možné vyzorovat větší koncentraci než u chlapců, kteří strkali syrové luštěniny do úst a ochutnávali je. Tuto činnost nebylo možné z časových důvodů realizovat v plném rozsahu, sloužila tedy spíše jako ukázka nové, netradiční činnosti a žákům se velice líbila, hodnotili ji známkami 1, pouze jeden žákům dal známku 5.

Poslední činností této výzkumné jednotky byla aktivita zvaná **volné psaní**. Žáci měli za úkol vybrat si a charakterizovat libovolnou postavu z pohádky, tentokrát ve větách. Většina žáků se rozhodla pro postavu macechy a Popelky, objevila se ale také charakteristika koně Juráška a prince. Minimum vět bylo stanoveno na tři. Převážná většina žáků se úkolu zhostila velice dobře a vznikly krásné (a někdy i humorné) asociace., např.: *Macecha má nevlastní dcery. Je na ně furt zlá. Nesnáší své nevlastní děti. Macecha je otřesná baba .*

Od dětí získala aktivita volné psaní známky 1, 2, 3 a 5.

Příloha č. 1: Ukázka činnosti žáků – Počáteční písmena

Macecha je zlá nevlastní matka. Většinou je na své nevlastní děti zlá. Dává jim škarade úkoly. Pochybuje jí v pohádkách.

Většinou je hodné líná

Macha byla sli na Popelku. Dávala jí práce (nemidně). Ale tři oříšky a zvířata jí pomohli. Macha skončila špatně.

Macecha

Macecha má nevládní dcery. Je márně bucht zlá.

Macecha má nevládní děti Macecha je odlišná babka

Macecha

Má tři nevládní dcery. Márně bucht zlá

Má tři oříšky a zvířata jí pomohli

Má tři oříšky a zvířata jí pomohli

Má tři oříšky a zvířata jí pomohli

Má tři oříšky a zvířata jí pomohli

Popelka

Popelka je hodná. Má těžký život. Je dělná a má nevládní sestry. Má tři oříšky a tedy má krásné šaty.

Popelka

Je bílá. Klamavá, rychlá a hodná dívka. Má rád Popelku. Dokáže splinout se sněhem. Poslouchá Popelku.

Příloha č. 2: Ukázka činnosti žáků - Volné psaní

II. VÝZKUMNÁ JEDNOTKA

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Předmět: Český jazyk a literatura

Téma: O Červené Karkulce

Ročník: 3.- 5.

Časová dotace: 45 min

Klasické výukové metody:

- **slovní-** monologické (vysvětlování zadání), dialogické (rozhovor s žáky), metoda písemných prací
- **názorně-demonstrační-** předvádění (názorná ukázka činností)
- **praktické-** pracovní činnost žáků (práce s textem)

Aktivizující výukové metody:

- **diskuzní-**brainstorming, diskuze
- **situační-** problémová (vetřelci v textu)
- **metoda didaktické hry-** osmisměrka

Alternativní metody:

- **relaxační cvičení**
- **dvojitý zápisník**

Organizační formy: hromadná, skupinová a kooperativní

Pomůcky: texty s pohádkou, osmisměrky, ukázka dvojitého zápisníku

Edukační cíl: žák zvládne vyhledat slova, která do textu nepatří a vytvořit k nim přirovnání, žák dokáže vytvořit dvojitý zápisník své myšlenky zdůvodnit, žák dovede úspěšně vyluštit osmisměrku

PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY:

ÚVODNÍ ČÁST

-uvítání žáků, pozdravení

„Znáte všichni pohádku O Červené Karkulce? Co kdybychom si ji připomenuli?“

Žáci spontánně vyjadřují pojmy, které je v souvislosti s pohádkou napadají. Činnost můžeme provádět například v kruhu na koberci a spojit s „kouzelným předmětem“-může mluvit jen ten, kdo ho má. Předmět koluje, každý řekne, co ho napadá. Další variantou je, že budou žáci postupovat postupně po lavicích a každý se snaží vyslovit nějaký pojem.

HLAVNÍ ČÁST

1. ÚKOL – ČETBA

„Vyhledej a zakroužkuj v textu slova, která tam nepatří.“

O Červené Karkulce

V jedné rodině žila jedna hodná a milá dívka. Každý **ocet** ji měl rád, ale maminka s babičkou ji milovaly ze všech nejvíce. Babička jí ušila červený čepeček a podle něj jí začali říkat Červená Karkulka. Babička bydlela na samotě u lesa **mravenec**. Široko daleko nebyla žádná jiná chaloupka a babička se tam starala o lesní zvířátka. Jednou v létě maminka napekla koláče, do košíku přidala láhev vína a řekla Karkulce: „Babička má dneska svátek. Vezmi košík a zanes to k babičce do chaloupky. Ale jdi rovnou, ať se v lese nezatouláš!“ Karkulka pokývala hlavou a zvesela se vydala na cestu.

Poskakovala, až se jí copánky házely po zádech. Brzy se dostala do lesa, **říže** šlapala po měkoučkém mechu, až došla k potůčku. Bylo horko, a **noc** tak Karkulka neodolala, zula si boty a začala máchat nožky ve studené vodě. Vtom se před ní rozhrnulo křoví a proti Karkulce vyšel vlk. „Dobrý den, Karkulko, kampak jdeš?“ zeptal se. Hlas mu skřípal, přestože se snažil mluvit dobrácky, aby Karkulku nepolekal.

Ale Karkulka nikdy vlka neviděla a myslela si, že to je veliký pes. Proto se nic nebála a povídala vlkovi: „Jdu k babičce do chaloupky v lese. Má dnes svátek, a tak jí maminka upekla koláče.“ „Chceš ochutnat?“ nabízela vlkovi. Ten si přičichl ke košíku a ušklíbl se. „Maso nemáš?“ zeptal se znechuceně **obrázek**. „Nemám,“ odpovědělo děvčátko. „No, nevadí, koláč si nechám k večeri,“ řekl vlk. V duchu už ale přemýšlel, jak by dostal Karkulku „A kdepak bydlí tvoje babička?“ „Ty to nevíš?“ divila se Karkulka, „přece v chaloupce za lesem. Půjdeš kousek podle potoka, potom zahneš doprava a už tam budeš.“ „Tak víš co, Karkulko, budeme závodit,“ navrhl vlk. „Ty půjdeš dolů kolem potoka a já proti vodě. Schválně, kdo bude u babičky dřív Karkulka se jen zasmála, popadla košík s koláči a vínem a vydala se na cestu.

Vlk šel kousek opačným směrem, ale za chvíli skočil **veš** do houští a hnal se křovím rovnou na kraj lesa. Za chvíli už stál před babiččinou chaloupkou a klepal na dveře. „Kdopak to je?“ ozvalo se **pírko** zevnitř. „To jsem já, Karkulka,“ zavolal tiše vlk. Babička se už nemohla vnučky dočkat a otevřela dveře. Vlk se na ni vrhl a najednou ji spolkl. Potom si dal na hlavu její čepec, nasadil si na nos brýle a lehl si do postele. Vzal si babiččinu knížku a dělal, že čte.

Karkulka se zatím v lese honila za motýly, sbírala maliny, až konečně došla k chaloupce. Zaklepala na dveře a zevnitř se ozval chraptivý hlas: „Kdopak to tůká?“ Karkulka se zarazila, ale pak odpověděla: „To jsem já, babičko, vaše Karkulka.“ „Pojď dál, děvenko, je otevřeno. Karkulka vešla dovnitř, a když spatřila vlka, podivila se: „Babičko, máte takový divný hlas.“ „I nediv se, děvče, napila jsem se studené vody a teď trochu stůnu.“ Karkulka tedy vyřídila pozdrav od maminky, postavila na stůl košík a šla dát babičce pusku. Ale jak ji uviděla zblízka, vylekala se: „Babičko, vy máte velké uši!“ „To abych tě lépe slyšela.“ „A babičko, vy máte velké oči!“ „To abych tě lépe viděla.“ „Ale babičko, vy máte velké zuby!“ podivila se Karkulka **rybička** naposled. „To abych tě lépe mohl sníst!“

zařval vlk, vyskočil z postele a Karkulku spolkl! Jenže ta dvě veliká sousta ho velmi tížila. Svalil se zpátky do postele a tvrdě usnul.

Za malou chvíli šel kolem chaloupky včelka myslivec, babiččin známý. Zevnitř uslyšel podivné chrápání, a tak se podíval oknem dovnitř. Vidí tam vlka s velkým břichem, jak chrápe v babiččině posteli. Na nic nečekal, vběhl dovnitř a tesákem rozpáral vlkovi břicho. Z něj vyskočila Karkulka, za ní babička, obě živé a zdravé. Vlk zatím stále spal jako zabitý. Společně mu nasypali do břicha kamení a znovu ho zašili. Pak se schovali do kouta a čekali, co se bude dít.

Vlk se za chvíli vzbudil a zaskuhral: „To mám ale žízeň!“ Dovlekl se ke studni, nahnul se nad ni a kamení ho stáhlo dolů. Žbluňklo to a vlk se utopil. Babička pak pohostila myslivce vínem a koláči, najedli se a myslivec Karkulku odvedl domů. Pro jistotu, kdyby zase potkala nějakého vlka.

2. ÚKOL – VETŘELCI A PŘIROVNÁNÍ

„ Vypiš si všechna zakroužkovaná slova a vymysli k nim přirovnání.“

(Řešení: ocet, mravenec, růže, noc, obrázek, pírkó, rybička, včelka

Příklad

Vlk šel kousek opačným směrem, ale za chvíli skočil do houští a **liška** hnal se křovím rovnou na kraj lesa. --> Mazaný jako liška.

Žáci pracují samostatně, vyhledávají a kroužkují v textu slova, která do něj nepatří, tato slova pak vypíší a k nim vymyslí přirovnání. Následuje společná kontrola.

3. ÚKOL – DVOJITÝ ZÁPISNÍK

Žáci si rozdělí papír na dvě části. Do levé části zaznamenají pod sebe pět vět z pohádkového textu, zapisují věty, které je něčím zaujaly. K těmto větám poté dopisují svůj vlastní komentář, osobní zkušenost, pocit..Následuje společné prezentování či výstava na nástěnkou (dle časových možností).

Příklad

-babička jí ušila červený čepček a podle něj jí začali říkat Červená Karkulka	- vždycky jsem si myslela, že Karkulka je nějaké podivné a zastaralé křestní jméno
- bylo horko, a tak Karkulka neodolala, zula si boty a začala máchat nožky ve studené vodě	- tohle jednou udělal můj starší brácha na podzim a odnesl to zápałem plic
- společně mu nasypali do břicha kamení a znovu ho zašili.	- takhle nějak jsem se cítila, když mi museli vyoperovat slepé střevo

3. ÚKOL - OSMISMĚRKA

Každý žák dostane osmisměrku, ve které hledá předem stanovená slova. Hráč, který jako první nalezne všechna slova, vítězí.

příklad

„Najdi v osmisměrce tato slova: Karkulka, vlk, myslivec, babička, maminka, oči, studna, koláče, víno, košík, čepec, brýle .

Jakmile budeš mít vylušťeno, vypiš si písmena, která v osmisměrce zbyla.

Z tajenky zjistíš důvod, proč se Karkulka vydala navštívit babičku.“

S	M	Y	S	L	I	V	E	C	V
K	Á	V	B	A	B	I	Č	K	A
A	K	L	T	K	O	Š	Í	k	V
R	O	K	B	R	Ý	L	E	E	Í
K	L	M	A	M	I	N	K	A	N
U	Á	O	Č	E	P	E	C	K	O
L	Č	Č	S	T	U	D	N	A	
K	E	I							
A									

S	M	Y	S	L	I	V	E	C	V
K	Á	V	B	A	B	I	Č	K	A
A	K	L	T	K	O	Š	Í	k	V
R	O	K	B	R	Ý	L	E	E	Í
K	L	M	A	M	I	N	K	A	N
U	Á	O	Č	E	P	E	C	K	O
L	Č	Č	S	T	U	D	N	A	
K	E	I							
A									

Tajenka: svátek

ZÁVĚREČNÁ ČÁST

ÚKOL – RELAXACE- Nepozorný loutkář

Žáci se položí na koberec, udělají si místo a pohodlí. Učitel vytváří příjemnou a klidnou atmosféru (vyvětraná místnost, zhasnuté osvětlení).

„Představte si, že jste marionety na pevném drátě, loutky, které vodí nepozorný loutkář. Teď si ještě dává pozor, cítíte, jak vás drát v hlavě povytlahuje nahoru, jak se vám srovnává celé tělo. Vaše pohyby jsou lehké a jisté, držte se zpříma, cítíte se báječně.

Teď přestal dávat pozor, povolil drát, který držel vaši hlavu a celé tělo a vy se jako špatně vedená loutka pomalu hroutíte-povoluje vám páteř, uvolňují se břišní svaly i pánev,

podklesnou kolena. Všechny vaše pohyby jsou nejisté, nepřesné, ztrácíte chuť něco podnikat, lenivíte a pohodlníte.“

(Střídání situací-vědomého soustředění, aktivizování a naopak nesprávného uvolnění, povolení a zpasivnění těla i pohybu. Obě cvičení názorně ukazují, že povolení těla-tedy nesprávné uvolnění-přináší místo pocitu jistoty její pravý opak.)

Zdroj: BUDÍNSKÁ, Hana. Hry pro šest smyslů. Praha: NIPOS, 2008.

Zhodnocení a reflexe průběhu výzkumné jednotky:

Výzkumná jednotka zatím nebyla z časových důvodů v praxi realizována.

III. VÝZKUMNÁ JEDNOTKA

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Předmět: Český jazyk a literatura

Téma: O perníkové chaloupce

Ročník: 3.- 5.

Časová dotace: 45 min

Klasické výukové metody:

- **slovní-** monologické (vysvětlování, zadání činnosti), dialogické (rozhovor s žáky), metoda písemných prací
- **názorně-demonstrační-** předvádění (názorná ukázka činnosti)
- **praktické-** pracovní činnost žáků (práce s textem)

Aktivizující výukové metody:

- **diskuzní** - brainwriting
- **situační** - řešení problému (kladné a záporné lidské vlastnosti)
- **metoda didaktické hry** - puzzle

Alternativní metody:

- „čtení na metr“

Organizační formy: hromadná, skupinová a kooperativní

Pomůcky: texty s pohádkou, obálky s obrázky na puzzle, ukázka receptu

Edukační cíl: žák dokáže sepsat myšlenky vztahující se k pohádce a vhodně o nich diskutovat, žák zvládne určit a rozlišit kladné a záporné lidské vlastnosti, žák dokáže sestavit obrázek jako puzzle, žák se pokusí vytvořit vlastní „recept“

PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY:

ÚVODNÍ ČÁST

-uvítání s dětmi, pozdravení

BRAINWRITING

„Děti, pamatujete na pohádka O perníkové chaloupce? Napište na lístečky všechny pojmy, která vás napadají k pohádce napadají.“

Žáci si sami nastříhají lístečky papíru. Na ně poté zapisují veškeré myšlenky, které si spojují s názvem pohádky. Lístečky mohou nalepit na nástěnku, aby si všichni mohli prohlédnout myšlenky ostatních. Další variantou je, že žáci postupně budou své lístečky předčítat.

HLAVNÍ ČÁST

1. ÚKOL – ČTENÍ NA METR

Žáci dostanou text, který je rozdělen na několik částí. Žáci čtou text ve dvojicích, a to tím způsobem, že se střídají po vyznačených částech a čtou takovým hlasem, že je soused slyší a rozumí, ale zároveň neruší ostatní spolužáky.

O perníkové chaloupce

Žil jednou jeden chudý otec a ten měl dvě děti, Jenička a Mařenku. Maminka jim umřela, když byly děti ještě malé. Otec chodíval do lesa kácet stromy, takže nemohl na děti dávat pozor celý den. Proto se znovu oženil, aby děti měly zase matku a měl se o ně kdo starat. Ale ta druhá matka byla zlá a neměla ráda děti.

Jednou se té maceše děti tak zprotivily, že muži poručila, aby je zavedl do lesa a tam je zanechal. Proto jednoho dne otec se smutným srdcem řekl dětem: „Vezměte si džbánečky, půjdete dnes se mnou do lesa na borůvky“. Děti skákaly radostí, vzaly si hned džbánečky a s otcem vyšly do lesa. Otec je zavedl daleko na velkou mýtinu plnou borůvek, kde se vše jen modralo a řekl jim: „Tak, milé děti, tady sbírejte a já půjdu na dříví. Dokud mě budete slyšet tlouci, budete vědět, že jsem na tom místě“.

Děti dychtivě trhaly borůvky, zatímco otec opodál přivázal mezi stromy palici, která se ve větru houkala a tloukla do stromu, jako když se poráží dříví. Otec tak děti ošálil, nechal je v lese a domů se vrátil sám.

Když měly děti džbánečky plné a dosyta se najedly borůvek, vzpomněly si na otce. Šly tam, odkud se ozývala palice, ale tátu tam nenašly. Jen jeho palice visela na stromě. Dlouho, předlouho na tátu čekaly, už se blížila tma, tatínka volaly, ale nikdo se neozýval.

A tak Jeníček s Mařenkou šli hledat cestu domů. Šli dlouho, až byla úplná tma.

„To jsme asi, Jeničku, zabloudili, tatínka nenajdeme a budeme muset přes noc zůstat v lese“, řekla Mařenka. „Ale já se bojím“, vzlykal Jeníček. Mařenka dostala nápad, že vyleze na strom a podívá se, jestli v dálce neuvidí nějaké světýlko. Jak si usmyslela, tak udělala. V dálce uviděla malé světýlko. Zavolala na Jenička, aby se už nebál, slezla dolů a oba se vydali za světýlkem.

Za svitu měsíce došli na velký palouk a uprostřed uviděli krásnou chaloupku celou z perníku. Šli až k okénku, podívali se dovnitř a tam uviděli ježibabu. A protože měli hlad a perničky náramně voněly, řekl Jeníček Mařence: „já vylezu na střechu, uloupnu kousek perníčku a zaženeme tak hlad“. „Ale co když na nás přijde ježibaba“, strachovala se Mařenka. Ale to už byl Jeníček na střeše a házel perničky dolů.

„Kdopak mi to tady loupá perníček?“ zuřila Ježibaba, která vyšla ven, protože slyšela podivné zvuky. „Ale babičko, to jen větříček“, odpověděla tenkým hláskem Mařenka. Jenomže Jeníček v tu chvíli skočil dolů ze

střechy, ježibaba je oba dva čapla a táhla je dovnitř. Než se děti vzpamatovaly, byly zavřené v kleci. „Oba si vás upeču“, skřehotala vztekle ježibaba a přiložila dříví do pece. Pak připravila velkou lopatu a šla pro Mařenku. Vytáhla ji z klece a poručila, ať si na lopatu sedne. Mařenka byla ale chytrá a hned začala předstírat, že neví, jak se posadit. „Ta lopata moc klouže, babičko, jak si na ní mám sednout?“ Ježibaba se podivila nad tou nešikovností, odstrčila Mařenku a povídá: „Počkej, já ti to ukážu!“

Jen co ježibaba dozedla, Mařenka na nic nečekala a strčila ježibabu i s lopatou do pece! Pak otevřela klec, chytila Jeníčka za ruku a oba vyběhli z chaloupky ven. A utíkali, utíkali, až našli chaloupku svoji. Tam našli smutného tátu, který měl z jejich návratu velikou radost. Zlou macechu otec vyhnal a spolu s dětmi žili šťastně dlouhá léta.

Zdroj: <http://chaloupkapernikova.webnode.cz/pohadka-o-pernikove-chaloupce/>

2. ÚKOL - KLADNÉ A ZÁPORNÉ LIDSKÉ VLASTNOSTI

„ V pohádce se vyskytují různé postavy. Podle čeho bychom je mohli rozdělit? “

Tabule je rozdělena na dvě části-jedna část je nadepsána „KLADNÉ LIDSKÉ VLASTNOSTI“, druhá část „ZÁPORNÉ LIDSKÉ VLASTNOSTI“. Na základě přečtené pohádky žáci sami chodí k tabuli a píší vlastnosti, které rovnou zařazují na správnou část tabule. Na závěr můžeme s žáky vést na toto téma krátkou diskuzi.

3. ÚKOL – PUZZLE

„ Poskládejte společně scény z pohádky. “

Žáci pracují ve dvojicích či menších skupinkách. Každá skupinka dostane jeden obrázek z pohádky. Žáci vyberou jednoho člena skupiny, který obrázek rozstříhá na různě velké části. Ty se poté žáci snaží dát dohromady. Obrázky mohou kolovat do dalších skupin.

Příklad (obrázky lze zvětšit)

Zdroj : www.google.com

4. ÚKOL – RECEPT NA PERNÍČKY

„Vytvoř originální recepturu, jako ingredience využij písmena.“

Žáci se za pomoci slovních hříček snaží vytvořit „recept“ z písmen. Výsledné „recepty“ můžeme výtvarně zpracovat a vystavit na nástěnce.

Příklad

„Vezmi první souhlásku ze slova PUDING, přidej první samohlásku ze slova HŘEBÍČEK, vmíchej druhou tvrdou souhlásku ze slova OSTRUŽINA, zakápní druhou souhláskou ze slova MANDARINKA, nyní přimíchej dlouhou samohlásku ze slova RYBÍZ a nech chvíli odležet. Na závěr dosyp poslední slabiku ze slova KOLÁČEK.“

ZÁVĚREČNÁ ČÁST

-shrnutí všech činností, pochvala, zhodnocení

-dobrovolné předčítání receptů před tabulí

-domácí úkol/rezervní činnost- Dopis Ježibabě

„Představ si, že máš možnost poslat pohádkové Ježibabě z Perníkové chaloupky dopis. Co bys jí napsal?“

Příklad

„Milá Ježibabo,

Nejprve Ti chci napsat, že perníčky a další sladkosti jsou škodlivé.. Neměla by si jimi proto vykrmovat děti, budou mít zkažené zuby. Co se týče Jeníčka a Mařenky, jsou to hodné a poslušné děti, ale mají zlou macechu, která donutila jejich tatínka, aby je nechal v lese. Co kdybys místo nich zajala jejich macechu?“

Zhodnocení a reflexe průběhu výzkumné jednotky:

Výzkumná jednotka zatím nebyla z časových důvodů v praxi realizována.

IV. VÝZKUMNÁ JEDNOTKA

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Předmět: Český jazyk a literatura

Téma: Hvězdné tolary

Ročník: 3.- 5.

Časová dotace: 45 min

Klasické výukové metody:

- **slovní** - monologické (vysvětlování, zadání činnosti), dialogické (rozhovor s žáky), metoda písemných prací
- **názorně - demonstrační**- předvádění (názorná ukázka činnosti)
- **praktické** - pracovní činnost žáků (práce s textem)

Aktivizující výukové metody:

- **diskuzní** - diskuze
- **situační** - řešení problému (hledání výrazů)
- **metoda didaktické hry** - malované čtení

Alternativní metody:

- „čtení na metr“
- **recenze knihy**

Organizační formy: hromadná, skupinová a kooperativní

Pomůcky: texty s pohádkou

Edukační cíl: žák dokáže diskutovat na dané téma, žák dovede vytvořit „komiks“, žák zvládne vyhledat zdrobnělé výrazy a vymyslet své vlastní, žák dokáže napsat vlastní recenzi týkající se pohádkového textu

PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY:

ÚVODNÍ ČÁST

-uvítání s dětmi, pozdravení

HLAVNÍ ČÁST

1. ÚKOL – ČETBA

Žáci samostatně čtou tak, aby nerušili ostatní.

Hvězdné tolary- Božena Němcová

Byla kdysi chudobná osiřelá holčička, která neměla na tom celém božím světě nikoho, kdo by ji byl miloval a pečoval o ni. Neměla matičky ani tatíčka, sestřičky ani bratříčka, babičky ani dědečka. Všichni jí zemřeli a nenechali jí tu ničeho: ani světničky, kde by byla mohla bydlet, ani postýlky, na níž by se byla v noci vyspala. Jediným jejím majetkem byly šatičky, které měla na sobě; živila se tím, čím ji dobří lidé podarovali.

A tak opuštěná od celého světa vyšla si jednou do širého pole a modlila se vroucně k Bohu, aby jí poskytl nějaký úтелеk. V ruce držela krajíček chleba, který si ve vsi vyprosila. Usedla na kraji silnice a začala jíst.

Sotva ulomila první sousto, přišel k ní žebrák a prosil: „Ach, dej mi něco k jídlu, jsem velice hladový.“

Dobrá dívinka, ač sama po celý den ničeho nepojedla, podala všechn chléb ochotně žebrákovi, řkouc: „Bůh ti ho požehnej.“

Nato se vzchopila a kráčela dále. Tu přišlo jí vstříc děvčátko ještě chudobnější než byla sama, neboť bylo prostovlasé. „Prosím tě, daruj mi svůj šáteček, je mi tak zima na hlavičku,“ žádalo ji. Holčička sundala bez rozmýšlení šáteček a dala jej malinké chudince.

Za nějakou chvíli se přiblížila k lesu, kde potkala jinou holčičku, která byla jen v košilce a chvěla se zimou. Ta prosila ji o šatičky. Útrpná sirota, ač sama měla jen jedny šatičky a žádné spodničky, svlékla je ze sebe a radostně jí je podala.

Nato vešla do lesa a byla ráda, že ji nikdo z lidí v košilce nespatri. Avšak nyní se sama chvěla zimou a byla ráda, když přišla k velké kupě shrabaného suchého listí. „Tam se ukryji a zahřeji,“ pomyslna si, ale hle, z hromady listí vykukovala dětská hlavička s uplakanýma očima. „Prosím tě, dej mi svou košilku, nemám nic na sobě-zebe mne,“ bědovalo dítě, vzpínajíc ručičky z listí k děvčátku. A dobré holčičce bylo dítěte líto; zaryla se do suchého listí, svlékla ze sebe košilku a darovala ji plačícímu dítěti.

A když se tak v listí krčila a přemýšlela, co si ráno počne a kterak se mezi lidi dostane, pozvedla oči k nebesům – a aj! – spatřila nad sebou v zlatém obláčku tři roztomilé anděličky. Ti malýma ručkama sypali dolů hvězdy z nebe, které když k zemi dopadaly, krásně zvonily jako stříbrné zvonky. Zvědavě vyskočila holčinka ze svého úkrytu, aby si prohlédla spadlé hvězdy; aj – byly to samé nové stříbrné tolary! A hle, na sobě měla košiličku kmentovou a sukničku hedvábnou a bylo jí přelibezně teploučko, nejtepleji však v srdéčku. Nedaleko ní vystoupily z houštiny dvě malé srnky a podíveně se dívaly jasnýma očima na to krásné divadlo tak dlouho, dokud andílkové zase nezmizeli v oblacích.

A chudá opuštěná holčička stala se pojednou bohatou a šťastnou pro celý život za to, že svého bližního milovala více než sama sebe.

Zdroj: NĚMCOVÁ, Božena. Princezna se zlatou hvězdou na čele. Praha : Státní nakladatelství dětské knihy, 1966.

2. ÚKOL - DISKUZE

Otázky kladené dětem. „Jak na vás pohádka působila? Napadá vás nějaké ponaučení? Zdálo se vám na textu něco zvláštního? Setkali jste se s výrazy, kterým jste nerozuměli (tolárky, sirota..)?“

Děti se mohou samy vyjádřit k pohádce.

3. ÚKOL – MALOVANÉ ČTENÍ

„Přestav si, že máš mladšího sourozence, který ještě neumí číst, ale rád by si pohádku přečetl. Nejprve si pohádku rozděl na šest částí. Poté vytvoř tabulku, tu rozděl také na šest částí. Do každého políčka zakresli část děje. Až budeš hotov, pokus se pohádku převyprávět za pomoci tvých obrázků.“

Žáci sami nebo ve dvojicích vytvářejí „komiks“, výsledné práce poté vystavují na nástěnku.

4. ÚKOL – HLEDÁNÍ VÝRAZŮ

„Vyhledejte v textu všechna zdrobnělá slova. Poté se pokuste vytvořit nové výrazy.“

-holčička, ručky, hlavička, děvčátko, šatičky, košilka...

„Nyní si představte někoho, koho máte opravdu rádi. Jak ho většinou oslovujete? A co kdybyste zkusili vytvořit pár nových výrazů?“

Žáci samostatně přemýšlejí a zapisují návrhy něžných oslovení- např. ty bambulko, ty karamelko, ty moje klubičko zakutálené, ty moje větvičko borová..Své návrhy poté předčítají po lavicích. Další variantou je lístečky pouze vystavit na nástěnku tak, aby si je mohli žáci přečíst v libovolném čase.

ZÁVĚREČNÁ ČÁST

-shrnutí hodiny, činností, pochvala, vyhodnocení

-rezervní činnost/domácí úkol- **DOPIS O KNIZE**

„Představ si, že máš kamaráda, kterému bys knihu (pohádku) chtěl doporučit ke čtení.

Zkus mu napsat dopis...“

Žáci píší dopis kamarádovi, o tom, jak na ně pohádka zapůsobila, o čem byla, a zda by ji doporučili ke čtení.

Příklad

Ahoj Maruško,

Nedávno jsme ve škole četli krásnou pohádku. Jmenovala se Hvězdné tolary a napsala ji Božena Němcová. Ta pohádka se odehrávala kdysi dávno, protože hlavní hrdinkou byla holčička, která neměla vůbec nikoho a nic a to by se dnes už nemohlo stát. Ta holčička byla sirotek a toulala se po poli s jediným krajícem chleba. Potkala chudáka, který ji o ten krajíček prosil, a protože byla moc hodná, darovala mu i ten poslední kousek chleba. A takto to

pokračovalo i s jejím šátečkem, s šatičkami až nakonec skončila úplně nahá v lese, kde se schovala do listí.

No ale nebudu ti říkat, jak to dopadlo, určitě si to moc ráda přečteš sama, jediné, co ti ještě napíšu je, že se nemusíš bát, skončí to šťastně.

Tak ahoj

Kája

Zhodnocení a reflexe průběhu výzkumné jednotky:

Výzkumná jednotka zatím nebyla z časových důvodů v praxi realizována.

V. VÝZKUMNÁ JEDNOTKA

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Předmět: Český jazyk a literatura

Téma: Sedlák filuta

Ročník: 3.- 5.

Časová dotace: 45 min

Klasické výukové metody:

slovní - monologické (vysvětlování, zadání činnosti), dialogické (rozhovor s žáky), metoda písemných prací

- **názorně – demonstrační** - předvádění (názorná ukázka činnosti)
- **praktické** - pracovní činnost žáků (práce s textem)

Aktivizující výukové metody:

- **diskuzní** - diskuze
- **situační** - řešení problému (šizení)
- **metoda didaktické hry** - malované čtení

Alternativní metody:

- „čtení s předvídáním“
- **pětilístek**

Organizační formy: hromadná, skupinová a kooperativní

Pomůcky: texty s pohádkou, ukázka pětilístku

Edukační cíl: žák dokáže logicky uvažovat a své úvahy rozumně odůvodnit, žák zvládne vytvořit pětilístek dle pokynů, žáci dokáží kooperovat a společně dokáží vymyslet a sehrát určité situace a scénky

PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY:

ÚVODNÍ ČÁST

-uvítání s dětmi, pozdravení

ČTENÍ S PŘEDVÍDÁNÍM

„Přemýšlej o čem by pohádka mohla být...“

Dětem je sdělen název pohádky. Děti se zamýšlejí o čem by mohla pohádka být, o čem by psali oni, kde se může pohádka odehrávat s proč..

Po přečtení pasáže (samostatně nebo společně), klade učitel otázky: „Odhadli jste, o čem pohádka skutečně je...?“

Na závěr pohádky následuje krátká diskuze, kdy děti sdělují dojmy a potvrzují či vyvracejí jejich prvotní odhady.

HLAVNÍ ČÁST

1. ÚKOL – ČETBA

Sedlák Filuta- Oldřich Syrovátka

Když jsem byl ještě chlapec, měl jsem dřevěnou kosu a sekal jsem jednou na mezi trávu. Jel kolem pán a povídá mi:

„Co ty jsi zač?“

A já mu povídám:

„Prosím, já jsem filuta.“

Pán se ptá dál:

„A dokážeš mě dneska ošidit?“

Já mu povídám:

„Nevím, pane, protože nemám šididla u sebe, nechal jsem je u ženy ve vesnici v pytli. Pěšky to bude trvat dlouho než je donesu. Ale na koni bych s nimi byl zpátky hned.“

Pán řekl kočímu:

„Půjč mu koně.“

A já jedu do vesnice. Zrovna tam zdechla jednomu sedlákovu kobyla.

„Dej mi nůž!“ povídám mu. „Kde leží ta kobyla?“

„Na zahradě za stodolou.“

„Vezmi si tady toho,“ povídám a dávám mu koně, co jsem na něm přijel. „Zaved' ho do stáje, dej mu žrát a nechej si ho. A mně dej ten nůž.“

Šel jsem k té zdechlé kobyle, uřízl jsem jí uši a ocas až u zadku. Tam za vsí byla velká bažina. Do té bažiny jsem zastrčil uříznutý ocas a koňské uši.

Zatím pán došel až ke mně – dost dlouho mu to trvalo – a diví se:

„Kde je můj kůň?“

Já mu povídám:

„Pane, to je pěkně divoká mrcha! Vyletěla vrána, on se polekal a skočil tady do bažiny. Ale kdybychom se do toho dali, tak ho odtud vytáhneme.“

Pán se rozhněval:

„Chlape, tys snad utekl čertovi ze řetězu! Copak vytáhneme koně z bažiny?“

„Jen pojd'te, však ho dostaneme ven.“

Pán měl na sobě hedvábné kalhoty, pěkně vyleštěné boty, a jak byl, vlezl do toho bahna.

Já mu povídám:

„Račte ho chytit, pane, za ocas a vši silou táhněte. Až já ho vezmu za uši a zavolám, zároveň potáhneme a dostaneme ho ven.“

Pán chytl ocas, já uši, a jak jsem zavolal Hej rup!, tu pánovi zůstal v hrsti ocas a mně uši. Ted' teprve pán poznal, jaký jsem filuta.

Zdroj: KOVAŘÍKOVÁ, Zuzana. Smějeme se s pohádkou. Praha: Albatros, 2012.

2. ÚKOL - DISKUZE

Po metodě čtení s předvídáním (čtení pohádky, kdy učitel klade otázky před a po přečtení určité pasáže) následuje diskuze, která reflektuje, jak se který žák trefil v jeho odhadu, co je v pohádce překvapilo, s čím nepočítali, kterým slovům nerozuměli, zda z pohádky plyne nějaké ponaučení, ..

2. ÚKOL – ŠIZENÍ

„Zahrajte si na zloděje a podvodníčky.“

Žáci vytvoří malé skupinky. Úkolem každé skupinky je vymyslet situaci, kdy je někdo ošizen. Scénky si nacvičí a poté prezentují před třídou. Mohu je také přehrát pantomimicky a ostatní žáci poté hádají, o jakou situaci šlo. Po této činnosti může následovat krátká diskuze týkající se sehraných scén, kdy žáci vysvětlují, jak je situace napadla, zda mají nějakou osobní zkušenost s šizením či podvodem, jaký na to mají názor, atd.

3. ÚKOL – PĚTILÍSTEK

„Vytvořte tzv.pětilístek, který bude charakterizovat určené téma.“

Žáci pracují individuálně nebo ve dvojicích. Nejprve je zvoleno téma, vyjádřené jedním podstatným jménem. Na druhý řádek už žáci sami píšou popis tématu, který vyjadřují dvěma přídavnými jmény. Na třetí řádek uvádějí děj za pomoci tří sloves. Na čtvrtém řádku žáci zapisují vlastní emotivní vztah k tématu, používají čtyři slova, libovolné slovní druhy. Na pátý řádek uzavírá pětilístek a zároveň by ho měl celý vystihnout. Pětilístky poté žáci prezentují, vysvětlují, vystavují, ...

Příklad

*Sedlák
pracovitý, skromný
obhospodařuje, pěstuje, orá
je to velká dřina
úroda*

ZÁVĚREČNÁ ČÁST

-shrnutí hodiny, činností, pochvala, vyhodnocení

-rezervní činnost/domácí úkol- **ILUSTRÁTOR**

„Zahrajte si na ilustrátora a vytvořte ilustrace k pohádce nebo obálku knihy.“

Žáci si vyberou jednu z činností a výtvarně ji zpracují. Výsledné práce vyhodnocujeme, vystavíme.

Zhodnocení a reflexe průběhu výzkumné jednotky:

Výzkumná jednotka zatím nebyla v praxi realizována.

VI. VÝZKUMNÁ JEDNOTKA

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Předmět: Český jazyk a literatura

Téma: Barborka a cucavé bonbony

Ročník: 3.- 5.

Časová dotace: 45 min

Klasické výukové metody:

- **slovní** - monologické (vysvětlování, zadání činnosti), dialogické (rozhovor s žáky), metoda písemných prací (dokončování příběhu)
- **názorně - demonstrační**- předvádění (názorná ukázka činnosti)
- **praktické** - pracovní činnost žáků (práce s textem-anagram, T-graf, kaligram)

Aktivizující výukové metody:

- **diskuzní** - diskuze
- **situační** - řešení problému (dokončování příběhu)
- **metoda didaktické hry** - kaligram

Alternativní metody:

- **T-graf**

Organizační formy: hromadná, skupinová a kooperativní

Pomůcky: texty s pohádkou, ukázka kaligramu

Edukační cíl: žák dokáže svépomocí dokončit pohádkový text, žák dokáže diskutovat na dané téma a odpovědět na otázky, žák zvládne vytvořit T-graf a vhodně jej odůvodnit, žák dokáže rozluštit anagramy, žák zkouší vytvořit svůj vlastní kaligram

PRŮBĚH VYUČOVACÍ HODINY:

ÚVODNÍ ČÁST

-uvítání s dětmi, pozdravení

-sdělení tématu, upozornění, že závěr pohádky se schoval

HLAVNÍ ČÁST

1. ÚKOL – ČETBA

Barborka a cucavé bonbony- Miloš Macourek

Byla jedna holčička, jmenovala se Barborka, a ta měla v puse plno maličkých bílých zoubků, jeden hezčí než druhý. Ráno si je čistila červeným kartáčkem a říkala jim, počkejte, uvidíte, jaké dobroty vám dám dneska ke kousání.

Jenom žádné vánočky nebo rohlíky namáčené do kávy, říkaly zoubky a Barborka se smála, co vás to napadá, to já přece nejím, to má ráda moje babička.

A dávala zoubkům na kousání chleba s máslem a telecí maso a maličké bílé zoubky kousaly a kousaly a to je velice bavilo, protože zuby jsou opravdu ke kousání.

A večer, než šla Barborka spát, zase je čistila červeným kartáčkem a ptala se, jak se jim to dnes líbilo.

To víš, že se nám to líbilo, říkaly zoubky Barborce, chléb měl tak pěkně vypečenou kůrku, a to nás baví, protože můžeme pořádně kousat a vůbec se nenudíme.

Tak vidíte, říkala jim Barborka a pak se na ně do zrcadla usmála a zoubky se usmály na ni a všichni šli spát.

Ale jednou přišla na návštěvu teta Cecilie a přinesla Barborce veliký sáček plný cucavých bonbonů.

A Barborka řekla, děkuji, tetičko Cecilko, udělala jsi mi velikánskou radost.

Ale zoubky neměly vůbec žádnou radost, když se v puse objevil cucavý bonbon od tetičky Cecilie, zoubky si říkaly, co s tím, to není nic ke kousání, co budeme dělat, abychom se nenudily?

A tak si řekly, že si budou na něco hrát, třeba na schovávanou.

Nejdřív se ale musíme rozpočítat, řekl jeden malý zoubek, a ostatní přikývly, správně, nejdřív se rozpočítáme.

Tak se nejdřív rozpočítaly, a jak to při rozpočítávání bývá, jeden z nich vypadl.

Jeden z vás chybí, řekla večer Barborka, když si čistila zuby červeným kartáčkem, jeden z vás vypadl, co to má znamenat?

Co by to mělo znamenat, řekly zoubky, cucala jsi celý den bonbony, neměly jsme co dělat, tak jsme si hrály na schovávanou, a protože se přitom musí rozpočítávat, tak jsme se rozpočítávaly a jeden vypadl.

Příště nic takového nedělejte, řekla Barborka, ale zoubky nebyly jen tak potichu, a jeden, který byl až docela vzadu, Barborce řekl:

Dobrá, Barborko, ale ty přestaň jíst cucavé bonbony, jinak se zase budeme nudit.

Co je tohle za hubatou řeč, řekla Barborka a velice se zamračila, cucavé bonbony mi chutnají, přinesla mi je tetička Cecilka a mám jich plný sáček. Budu je jíst tak dlouho, dokud je nesním.

A opravdu jedla jeden za druhým a zoubky se nudily, a tak si zase hrály na schovávanou a zase se rozpočítávaly, a jak se rozpočítávaly, vždycky některý vypadl, a než Barborka snědla celý sáček bonbonů, všechny zuby byly pryč, jeden se stal zubem v klíči, jiný zubem v hřebenu, jenom vpředu zbyl jeden malý bílý zoubek a ten se na Barborku smutně díval.

A Barborka se na něho také smutně dívala a řekla mu:

Ty mi už nevypadneš, vid'?

Asi ne, řekl zoubek, nemám se s kým rozpočítávat.

To je dobře, řekla Barborka, už nemám žádný cucavý bonbon, teď už budu jíst zase chléb s máslem a telecí maso a také syrové kedlubny.

Ty jsi ale hloupá, Barborko, řekl zoubek, copak si myslíš, že na to stačím? To by nás muselo být víc. Ted' budeš muset jíst jenom vánočky a rohlíky namáčené v kávě.

A Barborka si myslela, to je teda pěkná věc, to já přece nemám vůbec ráda.

Ale nedalo se nic dělat.

A tak Barborka sedávala s babičkou a jedla vánočku a rohlíky namáčené v kávě, a když přišla jednou na návštěvu tetička Cecílie, zůstala stát ve dveřích jako sloup a řekla, to jsem blázen, kde se tady vzaly dvě babičky?

Zdroj: MACOUREK, Miloš. Pohádky. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2011.

2.ÚKOL – DOKONČENÍ PŘÍBĚHU

„ Zapoj fantazii a dokonči pohádku.“

Žáci pracují samostatně na dokončování pohádky. Výsledné práce můžeme dle časových možností buď přečíst, či vystavit.

3.ÚKOL - OTÁZKY, DISKUZE

Po společném přečtení závěru pohádky si žáci ve dvojicích navzájem zodpovídají na otázky, které jsou napsány na tabuli.

Jak se jmenovala hlavní postava a kdo to asi byl?

Co se v pohádce stalo zásadního?

Kdo to způsobil?

Plyne z pohádky nějaké ponaučení?

Po krátké diskuzi mezi žáky můžeme zrekapitulovat odpovědi společně..

4. ÚKOL – T-graf

„ Na základě pohádkového textu vytvoř tzv. T-graf a vyjádři svoje myšlenky.“

Žáci si vezmou list papíru a rozdělí jej čarou na dvě části. Do záhlaví vlevo napíšou „pro“, vpravo napíšou „proti“. Poté se s žáky domluvíme (nebo sami zvolíme) na tématu. Žáci pracují samostatně nebo ve dvojicích a vepisují své názory. Následuje diskuze či výstava prací.

příklad

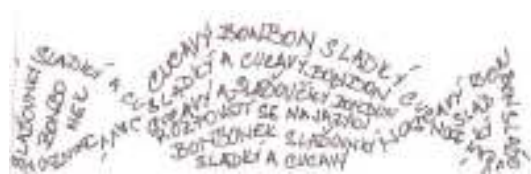
ANO	Cucavé bonbony	NE
<ul style="list-style-type: none">- chutnají dobře- dostávají se za odměnu- jsou sladké- nemusí se kousat- některé obsahují lahodnou náplň- můžete se o ně rozdělit		<ul style="list-style-type: none">- kazí se po nich zuby- nenajíte se jich- cukr není zdravý- může vám zaskočit

ZÁVĚREČNÁ ČÁST

„Vyber si z pohádky libovolné slovo a vytvoř kaligram.“

Úkolem žáků je vytvořit kaligram-nejprve jim vysvětlíme, co to vlastně kaligram je. Jedná se o báseň (v našem případě slovo nebo slovní spojení), která je upravena do podoby (tvaru), která ji vystihuje. Žáci si vyberou z pohádky jedno slovo nebo slovní spojení, které se jim líbí a to pak utvoří do podoby kaligramu. Výsledné práce vystavíme na nástěnce.

příklad

-zhodnocení hodiny, činností, pochvala

Zhodnocení a reflexe průběhu výzkumné jednotky:

Cílem této výzkumné jednotky bylo seznámit žáky s novou pohádkou (pouze jeden žák se přihlásil, že už se s touto pohádkou setkal u zubaře), nechat fantazii a zkusit dokončit příběh, pokusit se o diskuzi na dané téma a následně vytvořit společně T-graf, seznámit žáky s pojmem kaligram a vytvořit s nimi kaligramy na domluvené téma. Všechny z uvedených aktivit byly realizovány a setkaly se s kladnou odezvou.

Aktivita ***dokončení příběhu*** měla velký úspěch u děvčat, která vymyslela krásné a dlouhé konce se šťastným zakončením, kdežto většina chlapců se pokoušela o drastický nebo vtipný závěr. Za úspěch považují, že všichni žáci se pokusili závěr pohádky vymyslet a vznikla spousta zajímavých příběhů, např.: *Barborko co tě to napadlo jíst jenom cucavé bonbony-říká zoubek. Já už se skoro taky nudím až se skoro kývu. Když si mě budeš pořádně čistit tak tam zůstanu do té doby než mě někdo vyrazí a navíc ti narostou nové zoubky. Jaktože babičce nenarostly? Ptala se Barborka. Protože jí už poslední zoubky vypadaly. Barborka zoubek poslechla a čistila si zuby 2x denně. A do té doby než jí narostly všechny zuby tak si je čistila, čistila a čistila až je měla jako sníh. A dělá to do teď.*

Tuto aktivitu hodnotili žáci známkami 1, 2 a 5.

Následná ***diskuze*** spojená s ***T-grafem*** žáky velice bavila, bylo vidět, že v klasických hodinách se jim nedostává příliš příležitostí svobodně vyjádřit svůj názor, a tak se hlásili „ostošest“. Pojem T-graf byl pro ně zcela nový, avšak jakmile pochopili jeho princip, ihned

se hlásili se svými návrhy. Důvody , které se objevily PRO bonbony: *jsou dobré, mají pěkné barvy, stojí málo peněz, zlepši náladu, všem to chutná, nedá se jim odolat, je v nich hodně čokolády.*

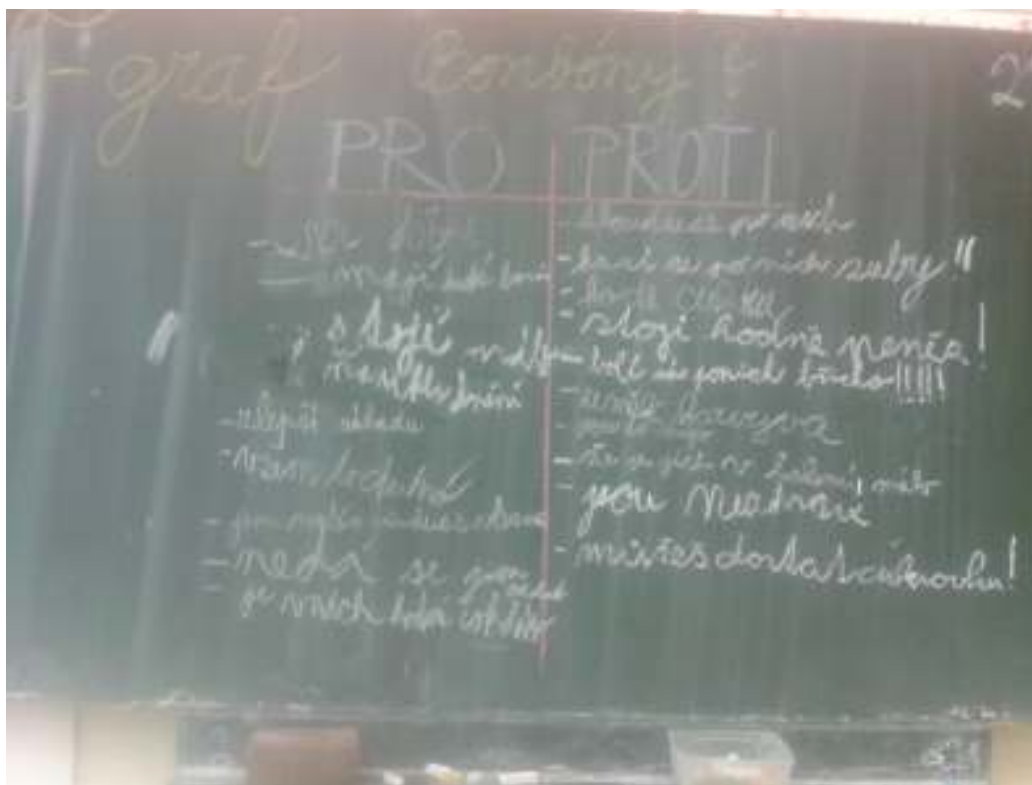
Důvody PROTI bonbonům: *tloustne se po nich, kazí se po nich zuby!!!, hodně cukru, stojí hodně peněz, bolí po nich břicho!!!, umělá barvyva, je jich v balení málo, jsou nezdravé, můžeš dostat cukrovku.* Z výsledků T-grafu bylo i žákům zřejmé, že společně vymysleli mnohem více důvodů, proč bonbony nejíst.

Z hodnotících listů bylo následně zjištěno, že tato aktivita byla pro žáky nejoblíbenější a byla oznámkována známkami 1 a 2.

V závěru hodiny jsem žákům představila pojem **kaligram** a ukázala jim jeho grafickou podobu. Zpočátku žáci nevěděli jak na to, ale po názorné ukázce na tabuli začali pracovat samostatně na svých dílech a vzniklo spoustu krásných a originálních kaligrafů. Tato aktivita společně s T-grafem byla žáky vyhodnocena jako nejlepší a získala většinu známek 1 a pouze jednu 4.

Výzkumná jednotka proběhla podle mých představ a myslím, že mohu říci, že i žáci odcházeli z této hodiny spokojeni.

Přílohy a fotografie:

Fotografie č. 4: Ukázka činnosti žáků – T-graf

Barborka se to zeptala jestli taky vypadne?
 A on ten poslední zoubek padl ještě nebudeš jít kvůli
 tím nevíš. Ale ještě budeš tak ti vyřadí. Barborka zoubek
 restovala. Řekla tetě Cecilii, že jí už nikdy bombony. Tetě
 Cecilie se ptala proč? Barborka říká: Protože bych pak
 neměla žádné zoubky. Tak tetě Cecilie jí už nikdy neobrátila
 bombony, ale jen zahně odruv' jídla. A zoubek nevimadl u
 ostatní jí dorostli.

Barborka, co se to stalo s tím zoubkem? Barborka říká: Když jsem
 zoubek, že už se slova takhle mluví až se slova šlova. Když si mě
 budeš pořád číst, tak se sástanu do té doby než mi
 někdo vypráví a navíc si navážou nové zoubky. Já jsem
 babičce navážou? Ptala se Barborka. Protože jí už poslední zoubky
 vyrostly. Barborka zoubek počala a číst si knihy 2x denně.
~~o~~ a do té doby než jí navážou všechny zuby tak si
 je číst, číst a číst až je měla jako sníl a dělá to
 do sed.

Barborka si uvědomila že nemá jíst bombony, jinak
 jí vypadne i ten poslední. A ještě si uvědomila že
 bude tlustá. A Barborka už nejedla Bombony
 a všechny zuby jí dorostli. A Barborka měla
 pak krásné zuby jako dítě. Jónce !!!

Příloha č.3: Ukázka činnosti žáků - Dokončení příběhu

5.3 Hodnocení výzkumných jednotek z pohledu žáků

V závěru výzkumného šetření dostal každý žák hodnotící list. Každou otázku jsem žákům přečetla nahlas a vysvětlila. Především u otázky číslo 4, kdy měli žáci oznámkovat proběhnuté aktivity, jsem každou aktivitu žákům připomněla a uvedla příklad, popřípadě provedla i názornou ukázkou. Žáci pracovali na svých hodnotících listech samostatně a pokud si nebyli s něčím jisti, nebáli se mě zeptat.

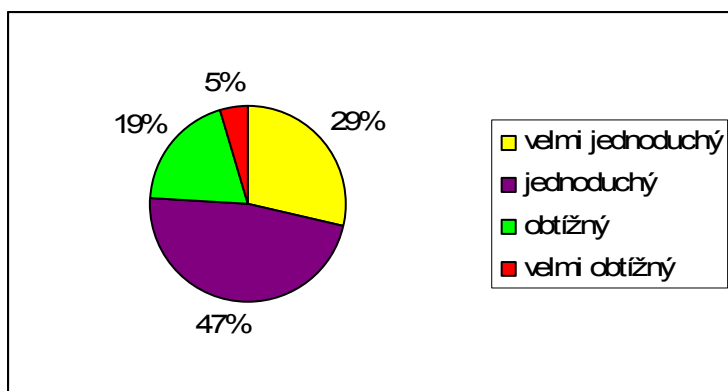
Vyhodnocení hodnotících listů jsem provedla slovně, pouze pro lepší názornost jsem využila jednoduchého grafu kruhové výseče.

1. POHLAVÍ:

Odpověď	počet žáků
Dívka	14
Chlapec	7

2. PŘEDMĚT ČESKÝ JAZYK A LITERATURA JE PRO MĚ:

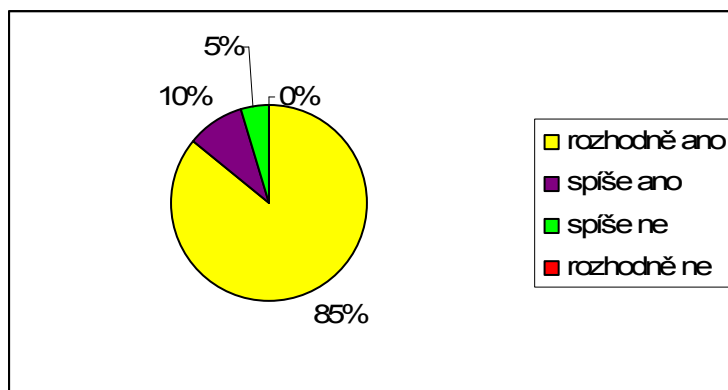
velmi jednoduchý jednoduchý obtížný velmi obtížný

V této otázce měli žáci odpovědět, jak obtížný je pro ně předmět Český jazyk a literatura. Pro 6 žáků je tento předmět *velmi jednoduchý*, deset žáků zvolilo variantu, kdy je pro ně předmět *jednoduchý*, čtyři žáci vybrali odpověď *obtížný* a pouze jeden žák odpověděl, že je pro něj předmět Český jazyk a literatura *velmi obtížný*. Již na první pohled je tedy zřejmé, že pro tyto žáky není předmět Český jazyk a literatura obtížným předmětem.

3. LÍBILY SE TI HODINY LITERATURY S VYUŽITÍM POHÁDEK?

rozhodně ano spíše ano spíše ne rozhodně ne

Nejvíce žáků (18) se shodlo na tom, že se jim hodiny literatury s využitím pohádek rozhodně líbily. Dva žáci odpověděli spíše ano a pouze jeden žák vybral možnost *spíše ne*. Nikdo z žáků nezvolil možnost *rozhodně ne*. U žáků je na první pohled vidět, že každá nová aktivita je pro ně přínosem a také motivací pro jejich další práci

4. OZNÁMKUJ AKTIVITY PODLE TOHO, JAK SE TI LÍBILY. ZNÁMKOVÁNÍ JE STEJNÉ JAKO VE ŠKOLE (1 = výborně,...5 = nedostatečně). NEMUSÍŠ VYUŽÍT VŠECHNY ZNÁMKY A MŮŽEŠ DÁT STEJNOU ZNÁMKU VÍCKRÁT.

- myšlenková mapa správné pořadí hmatová hra jazykový rozvoj
- volné psaní diskuze dokončení příběhu
- T-graf kaligramy

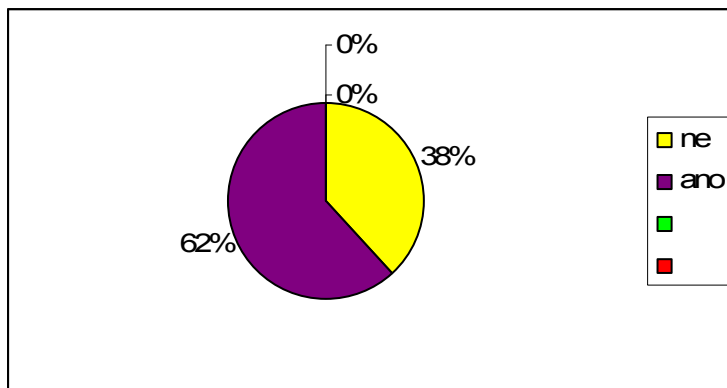
Žáci měli oznámkovat devět aktivit podle toho, jak se jim líbily a bavily je. Největší úspěch získal zaručeně T-graf, který byl ohodnocen devatenácti 1 a dvěma 2, získal tedy průměr 1,09. Hned za T-grafem skončila aktivita kaligram, která získala dvacet 1 a jednu 4, celkový průměr 1,14. Další oblíbené aktivity byly správné pořadí, počáteční písmena, diskuze a také hmatová hra. Nejhůře dopadla aktivita volné psaní s průměrem 1,52 (patnáct 1, tři 2, dvě 3, jedna 5).

5. SETKÁVÁŠ SE S POHÁDKOU I MIMO ŠKOLU? POKUD ANO, UVEĎ KDE.

(např. knihy, televize, divadlo...)

ne

ano _____

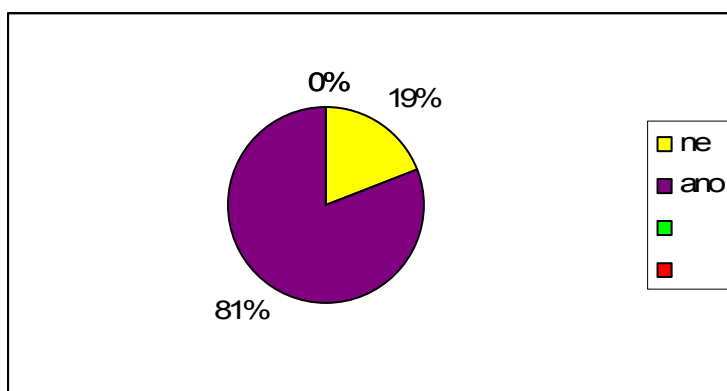

Na otázku, zda se žáci setkávají i v prostředí mimo školu odpovědělo 8 žáků odpověď ne. Zbývajících 13 uvedlo v odpovědi ano tyto místa: *knihy, divadlo, televize, u babičky, u dědy, u tety, v knihovně, doma, všude, ve snech*. Je tedy patrné, že pohádka stále nevymizela z podvědomí těchto žáků a setkávají se s ní na různých místech.

6. NAUČIL/A NEBO DOZVĚDĚL/A SES V TĚCHTO HODINÁCH NĚCO NOVÉHO? POKUD ANO, UVEĎ CO.

ne

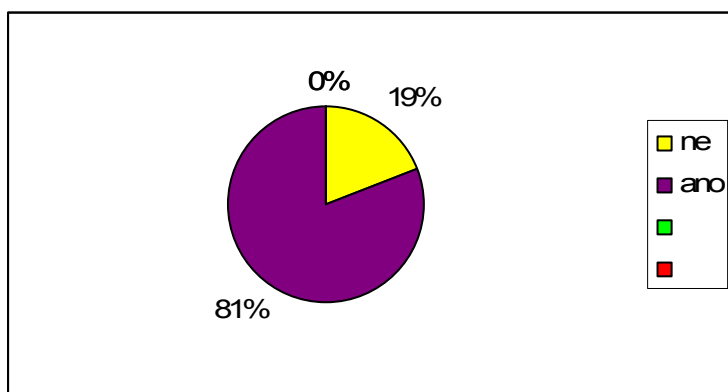
ano _____

Pouze 4 žáci odpověděli, že se v hodinách s využitím pohádek nenaučili nic nového. Ostatní (17) uvedli, že se naučili: *co je to T-graf, co je to kaligram, cizí slova, novou pohádku, nejíst moc bonbonů, učení spolupráce*.

7. ZAPOJIL/A SES DO VŠECH ČINNOSTÍ?

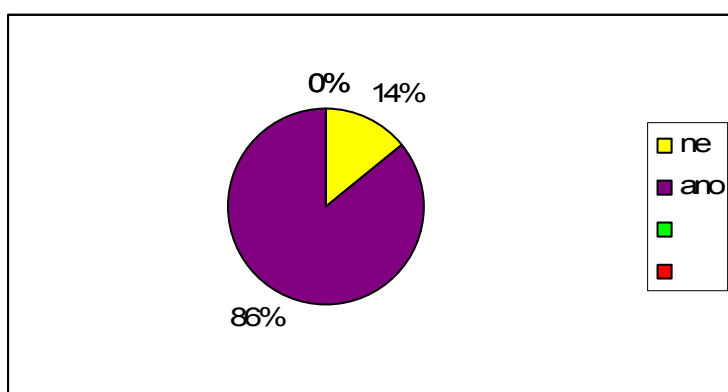
ano ne

V dotazu, zda se zapojili do všech činností, uvedlo 17 žáků odpověď ano. Zbylí 4 žáci zvolili odpověď ne. Příležitost k zapojení dostali žáci ve všech aktivitách, pouze činnost hmatová hra nebylo z časových důvodů možné realizovat v plném rozsahu, sloužila tedy spíše jako ukázka činnosti a všichni žáci neměli možnost si tuto aktivitu vyzkoušet.

8. DOKÁZAL/A BY SIS PŘEDSTAVIT TAKOVOU VÝUKU ČASTĚJI?

ano ne

Na otázku, zda by si dokázali žáci takovou výuku představit častěji odpověděla převážná většina (18), že ano. Zbylí 3 žáci vybrali odpověď ne.

9. MÁŠ NĚJAKÉ DALŠÍ DOJMY?

Žáci, kteří odpověděli na poslední otázku, a tím využili možnost vyjádřit své dojmy, hodnotili výuku literatury s využitím pohádek kladně. Z jejich postřehů je zřejmé, že se jim netradiční hodiny líbily a že by si je rádi zopakovali. Možnosti využilo 16 žáků.

- „*Ano, znám novou pohádku.*“
- „*Ano, bylo to bezva!*“
- „*Super sranda, co znamená T-graf a kaligraf, mohl jsem si přesehnout ke kamarádům.*“
- „*Ano, bylo to super. Vím, že nejsme nejhodnější třída a za to se vám omlouvám.*“
- „*Naučili jsme se co je to T-graf (pro,proti) a bylo to velice příjemné 😊.*“
- „*Je to dobrý protože se tolik neučíme a můžeme si sednout s kým chceme.*“
- „*Bylo to boží.*“
- „*Je to veliká zábava, neučíme se.*“
- „*Tato hodina byla strašně super!!!*“
- „*Byla sranda, klídek a něco novího jsme se naučili, naučili jsme se hlavně spolupracovat.*“
- „*Ani ne, jen nejíst moc bonbony. Ne byl to dobrý.*“
- „*Tahle hodina je skvělá. Baví mě strašně moc. Byla dobrá učitelka. A užili jsme si trochu srandy.*“
- „*Bylo to úžasné máte na to být učitelkou. PS ta pohádka byla nej.*“

5.4 Shrnutí výzkumného šetření

Šetření metodou hodnotících listů naplnilo očekávání, že hodiny literatury s využitím pohádkových textů a také netradičních metod se žákům budou líbit. Velmi výrazného hodnocení dosáhla aktivita *kaligram*, jejímž cílem bylo seznámit žáky s novým pojmem literatury a ukázat jim nové a netradiční zpracování textu. Velice kladně také žáci ohodnotili aktivitu *T-graf*, kterou společně s *kaligramem* uvedli jako něco nového, co se naučili. Většina aktivit byla hodnocena známkami výborně, občas se objevila známka chvalitebně a zřídka *dobře*. Pouze jeden žák (chlapec) ohodnotil většinu aktivit známkou nedostatečně, tento žák byl také jediný, který na otázku, jaký je pro něj předmět Český jazyk a literatura zvolil variantu *velmi obtížný*. Zařazení žánru pohádky a současné využívání netradičních a aktivizujících metod vyučování může přispět k oživení hodiny a zároveň kladně přispět k rozvoji myšlení, paměti, fantazie a kooperace žáků.

ZÁVĚR

Pohádka prostupuje životem nás všech. V dětství hraje důležitou roli v rozvoji fantazie, rozlišování dobrého a zlého, ve vědomí, že existuje dobrý konec. V dospělosti se k ní rádi vracíme, abychom si připomněli bezstarostná dětská léta, zavzpomínali na naše oblíbené pohádky.

Pohádka podněcuje dětskou zvědavost, pomáhá rozvíjet rozumové schopnosti, napomáhá rozvoji inteligence, rozvoji citového prožívání, umožňuje dítěti, aby si prostřednictvím pohádkového hrdiny prožilo nesnáze a potíže, poučilo se o různých možnostech řešení problémů, o případných důsledcích. Pohádky slouží nejen k odreagování a zábavě, ale mohou sloužit i k terapeutickým účelům.

Záměrem mé diplomové práce bylo vytvořit materiál, který by obohatil výuku Českého jazyka a literatury o možnou práci s pohádkovými texty, dal možnost dětem pracovat netypickými a novými metodami, přispět k rozvoji klíčových kompetencí, pomohl dětem rozvíjet řečové dovednosti a také kladl důraz na spolupráci a příjemnou atmosféru v kolektivu.

Hodnocení aktivit z pohledu žáků bude s největší pravděpodobností u každé třídy jiné, záleží na mnoha okolnostech, vždy je však důležité, aby byly aktivity podány co nejsrozumitelněji, aby došlo jejich dokonalému pochopení žáky a především, aby si je žáci užili a dokázali sami zhodnotit výsledky své práce.

Je zřejmé, že takto koncipované hodiny nelze provádět stále. I přesto můžeme výuku literatury s využitím pohádek a aktivizačních metod do našeho učebního plánu zařadit, abychom výuku pro žáky zpestřili. Diplomová práce může posloužit jako inspirace pro vytvoření vlastního výukového plánu. Jednou z podmínek však je aktivní přístup učitele, kterého jeho práce baví a naplňuje. Jedině tak může své žáky motivovat a dosáhnout kvalitních studijních výsledků.

Věřím, že nápad začlenění pohádek společně s aktivizačními metodami na 1. stupeň ZŠ se s postupem času rozšíří do podvědomí většiny pedagogů. Třeba k tomu přispěje i moje pozitivní zkušenost. Domnívám se, že cíl mé diplomové práce byl splněn, a pevně věřím, že tuto práci ocení všichni, kteří mají zájem pracovat na 1. stupni s pohádkovými texty.

Seznam použité literatury

ALTMANOVÁ, Jitka. *Gramotnosti ve vzdělávání: [příručka pro učitele]*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010, ISBN 978-80-87000-41-0.

BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Praha: Lidové noviny, 2000, ISBN 8071062901.

BUDÍNSKÁ, Hana. *Hry pro šest smyslů*. Praha: NIPOS, 2008. ISBN 978-80-7068-015-5.

CENEK, Svatopluk. *Úvod do teorie literární výchovy*. Praha: SPN, 1979.

ČAPEK, Karel. *K teorii pohádky*. In *Marsyas*. Praha: Fr. Borový, 1941.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, 171 s. ISBN 80-7367-095-x.

ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1991. ISBN 80-00-00060-1.

GEJGUŠOVÁ, Ivana. *Interpretace uměleckého textu v literární výchově na základní škole*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2009. ISBN 9788073687298.

GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež*. Praha: SPN, 1984.

GRECMANOVÁ, Helena a URBANOVSKÁ, Eva. 2007. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. Olomouc: Hanex.2007. ISBN 978-80-85783-73-5.

HOMOLOVÁ, Kateřina. *Čtenářská propedeutika*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická, 2009. ISBN 978-80-7368-657-4.

HOMOLOVÁ, Kateřina. *Dětský a dospívající čtenář*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2013, 387 s. ISBN 978-80-7248-952-7.

CHALOUPKA, Otakar. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing 1995. ISBN 80-85865-40-8.

CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. Praha: Albatros, 1982.

KOTRBA, Tomáš a LACINA, Lubor. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007, 186 s. ISBN 978-80-87029-12-1.

KOVAŘÍKOVÁ, Zuzana. *Smějeme se s pohádkou*. Praha: Albatros, 2012. ISBN 978-80-00-030371.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Didaktická interpretace uměleckého textu jako metoda literární výchovy na občanské a střední škole: studujícím 3. a 4. ročníku učitelství 2. stupně ZŠ a 3. Stupně*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995, ISBN 80-7043-170-9.

- MACOUREK, Miloš. *Pohádky*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2011, ISBN 978-80-204-2255-2.
- MAŇÁK, Josef. *Alternativní metody a postupy*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, ISBN 80-210-1549-7.
- MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, ISBN 80-7315-039-5.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie čtenáře*. Díl 1. Praha: Ústřední dům armády, 1965.
- NĚMCOVÁ, Božena. *Princezna se zlatou hvězdnou na čele*. Praha : Státní nakladatelství dětské knihy, 1966.
- PECINA, Pavel a Lucie, ZORMANOVÁ. *Metody a formy aktivní práce žáků v teorii a praxi*. Brno : Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4834-8.
- PESECHKIAN, Nossrat. *Příběhy jako klíč k dětské duši*. Praha: Portál, 1999, Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-275-0.
- POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava: 1975.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- RICHTER, Luděk. *Pohádka-- a divadlo*. Praha : Dobré divadlo dětem, 2004. ISBN 80-902975-2-8.
- RŮŽIČKOVÁ, Bronislava. *Didaktika matematiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0534-2
- SITNÁ, Dagmar. *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách*. Praha: Portál, 2009, 150 s. ISBN 978-80-7367-246-1.
- SMETÁČEK, Vladimír. *Vybrané kapitoly z psychologie čtení a čtenáře*. Praha: Krajský pedagogický ústav, 1973.
- VÁŠOVÁ, Lidmila. *Čtenáři a uživatelé informací : (základy psychologie a pedagogiky čtenáře)*. 2. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Krajský pedagogický ústav, 1973.
- VAŘEJKOVÁ, Věra: *Česká autorská pohádka*. Brno, Cerm 1998. ISBN 80-7204-092-8.
- VLAŠIN, Š. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984.
- WILDOVÁ, Radka. *Rozvíjení počáteční čtenářské gramotnosti*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN: 80-7290-228-8.

Internetové zdroje

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2013. 142 s. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z WWW:<http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

Perníková chaloupka. *webnode.cz*. [online]. 17.4.2015 [cit. 2015-04-17].
Dostupné z: <<http://chaloupkapernikova.webnode.cz/pohadka-o-pernikove-chaloupce/>>

Dětský.net. Copyright © 2007 [online]. 17.4.2015 [cit. 2015-04-17].
Dostupné z:
<http://www.detsky.net/index.php?option=com_content&view=article&id=53%3Apohadka-o-ervene-karkulce&catid=36%3Apohadky&Itemid=57>

JANOŠOVÁ, M. *InFlow information journal*. [online]. 17.4.2015 [cit. 2015-04-17].
Dostupné z: <<http://www.inflow.cz/s-lucii-dolezalovou-nejen-autorske-pohadce-v-minulosti-dnes-ale-take-o-tenke-hranici-mezi-pohadkou-f>>

Seznam příloh a fotografií

Fotografie č. 1: Ukázka činnosti žáků – Myšlenková mapa.....	58
Fotografie č. 2: Žákyně při činnosti Správné pořadí.....	58
Fotografie č. 3: Žáci při činnosti Hmatová hra.....	58
Fotografie č. 4: Ukázka činnosti žáků -T-graf.....	83
Příloha č 1: Ukázka činnosti žáků - Počáteční písmena.....	59
Příloha č. 2: Ukázka činnosti žáků - Volné psaní.....	60
Příloha č. 3: Ukázka činnosti žáků - Dokončení příběhu.....	84
Příloha č. 4: Ukázka činnosti žáků - Kaligram.....	85
Příloha č. 5: Hodnotící list	
Příloha č. 6: Vyplněný hodnotící list	

1. POHLAVÍ:

- dívka chlapec

2. PŘEDMĚT ČESKÝ JAZYK A LITERATURA JE PRO MĚ:

- velmi jednoduchý jednoduchý obtížný velmi obtížný

3. LÍBILY SE TI HODINY LITERATURY S VYUŽITÍM POHÁDEK?

- rozhodně ano spíše ano spíše ne rozhodně ne

4. OZNÁMKUJ AKTIVITY PODLE TOHO, JAK SE TI LÍBILY. ZNÁMKOVÁNÍ JE STEJNÉ JAKO VE ŠKOLE (1 = výborně,...5 = nedostatečně). NEMUSÍŠ VYUŽÍT VŠECHNY ZNÁMKY A MŮŽEŠ DÁT STEJNOU ZNÁMKU VÍCKRÁT.

- myšlenková mapa správné pořadí hmatová hra jazykový rozvoj volné psaní
 diskuze dokončení příběhu
 T-graf kaligramy

5. SETKÁVÁŠ SE S POHÁDKOU I MIMO ŠKOLU? POKUD ANO, UVEĎ KDE. (např. knihy, televize, divadlo...)

- ne
 ano _____

6. NAUČIL/A NEBO DOZVĚDĚL/A SES V TĚCHTO HODINÁCH NĚCO NOVÉHO? POKUD ANO, UVEĎ CO.

- ne
 ano _____

7. ZAPOJIL/A SES DO VŠECH ČINNOSTÍ?

- ano ne

8. DOKÁZAL/A BY SIS PŘEDSTAVIT TAKOVOU VÝUKU ČASTĚJI?

- ano ne

9. MÁŠ NĚJAKÉ DALŠÍ DOJMY?

1. POHLAVÍ:

dívka chlapec

2. PŘEDMĚT ČESKÝ JAZYK A LITERATURA JE PRO MĚ:

velmi jednoduchý jednoduchý obtížný velmi obtížný

3. LÍBILY SE TI HODINY LITERATURY S VYUŽITÍM POHÁDEK?

rozhodně ano spíše ano spíše ne rozhodně ne

4. OZNÁMKUJ AKTIVITY PODLE TOHO, JAK SE TI LÍBILY. ZNÁMKOVÁNÍ JE STEJNĚ JAKO VE ŠKOLE (1 = výborně, ..., 5 = nedostatečně). NEMUSÍŠ VYUŽÍT VŠECHNY ZNÁMKY A MŮŽEŠ DÁT STEJNOU ZNÁMKU VÍCKRÁT.

myšlenková mapa správné pořadí počáteční písmena hmatová hra
 volné psaní diskuze dokončení příběhu
 T-graf kaligram

měnila jsem to

5. SETKÁVÁŠ SE S POHÁDKOU I MIMO ŠKOLU? POKUD ANO, UVEĎ KDE.

(např. knihy, televize, divadlo...)

ne

ano televize knihy

6. NAUČIL/A NEBO DOZVĚDĚL/A SES V TĚCHTO HODINÁCH NĚCO NOVÉHO? POKUD ANO, UVEĎ CO.

ne

ano že musíme spolupracovat

7. ZAPOJIL/A SES DO VŠECH ČINNOSTÍ?

ano ne

8. DOKÁZAL/A BY SIS PŘEDSTAVIT TAKOVOU VÝUKU ČASTĚJI?

ano ne

9. MÁŠ NĚJAKÉ DALŠÍ DOJMY?

Ano Bylo to super!!! tím se nejme nejhodněji líbila a za to se tím obdivuju. U

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Linda Veselá
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Dana Cibáková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Využití klasické a autorské pohádky na 1. stupni ZŠ
Název v angličtině:	The use of traditional and copyright fairy tale in Primary school
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá využitím klasické a autorské pohádky na 1. stupni ZŠ. Teoretická část je rozdělena na kapitoly, které se věnují charakteristice čtenáře, četby, čtenářské gramotnosti; RVP ZV; definici, stručnému náhledu do historie a typickým rozdělením pohádky; netradičními metodami ve výuce, které je možné využívat také při výuce literatury. Obsahem praktické části je soubor šesti výzkumných jednotek s využitím pohádek a aktivizujících metod výuky, z nichž některé výzkumné jednotky byly realizovány ve 4. Ročníku ZŠ a následně hodnoceny žáky.
Klíčová slova:	Český jazyk a literatura, žák, motivace, čtenář, čtenářská gramotnost, pohádka, aktivizující metody, rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
Anotace v angličtině:	This thesis deals with the use of fairy tales of traditional and unknown authors at primary school. The theoretical part is divided into chapters, that aim to cover characteristics of the reader and the reading, literacy of the reader and the framework educational program for primary schools. It also deals with the definition and a brief insight into the history of fairy tales and the way they are categorized; and with innovative methods in education, which can also be used in teaching literature. The practical part is a set of six research units using fairy tales and activating teaching methods, some of which were implemented in the fourth year of primary school and subsequently evaluated by its students.
Klíčová slova v angličtině:	Czech language and literature, pupil, motivation, reader, literacy, fairytale, activating methods, framework education programme for basic education
Přílohy vázané v práci:	Hodnotící list pro žáky Vyplněný hodnotící list
Rozsah práce:	93 stran
Jazyk práce:	český